

MAGASINET

KITA

Kommunernes IT-Magasin

November 2024

ISSN 1399-7947

Danmark nummer et i offentlig digitalisering for fjerde gang i træk

/ side 10

Ondsindet
phishingangreb
I to kommuner

/ side 6

Ny cyberløsning
i Aalborg

/ side 18

Magasinet
KITA fylder
25 år

25

/ side 26

Kommunale IT- og
Digitaliseringsansvarlige

PASSION FOR SIKKERHED I EN DIGITAL TIDSALDER

Cand.it.erne er kandidater i digitalisering og er derfor oplagte forandringsagenter i den digitale transformation. Med en række forskellige cand.it.-specialiseringer kan du finde den helt rette digitale profil til din virksomhed.

Joanna Eliza Dubij er cand.it. i webkommunikation og arbejder som informationssikkerhedskoordinator og digitaliseringskonsulent hos Vejen Kommune.

Cand.it.erne er unikke med det til fælles, at de formår at være bindeled mellem teknologi, forretning og mennesker og har fokus på at skabe digitalisering i virkeligheden.

Bliv klogere på, hvad cand.it. kan gøre for din organisation, og læs mere på cand-it-vest.dk

Forsinkelsen og reguleringen af NIS2 rammer kommunerne hårdt

Trusselsniveauet mod kommunerne med mange daglige cyberangreb stiger hastigt. Selvom kommunernes indsats med forbedret cyberforsvar også øges, bliver gabet mellem angreb og den mulige defensiv fortsat større.

Vores efterslæb på cybersikkerhed vokser. Vi kan ikke følge med hackerne. Det er vi nødt til at være ærlige om. Den problemstilling formidlede jeg til byrådet i Favrskov Kommune, hvor jeg er IT- og digitaliseringschef – og politikerne kvitterede med en bevilling på 1 mio. kr. om året de kommende fire år – målrettet til et bedre cyberforsvar.

Det er jeg stolt over. Alle kommuner befinder sig i denne situation. Vi er under massivt og stigende pres. Senest med de ondsindede phishingangreb i Gentofte og Lyngby-Taarbæk kommuner, hvor mere end 2.100 mails blev sendt rundt til mailadresser i en række kommuner, organisationer og ministerier – fra blot tre brugere, der havde klikket forkert på de falske mails.

Knap en tredjedel af kommunerne har besluttet at prioritere indsatsen med et bedre cyberforsvar ved at bevilge penge til det. To tredjedele af kommunerne har ikke. Det gør danske kommuner til et oplagt angrebsmål for udenlandske hackere. Derfor gør det ekstra ondt, at regeringen endnu ikke har besluttet, at kommunerne skal være en del af det nationale cyberforsvar. Det underbygges af, at regeringens lovforslag om NIS2 ikke omfatter kommunerne direkte.

NIS2 rammer skævt

Og her er min væsentligste anke. Forsinkelsen og reguleringen af NIS2 i Danmark rammer hårdt i kommunerne på flere måder. Forsinkelsen af den nationale udgave af NIS2 til marts 2025 betyder, at vi får meget kort tid til at implementere de kommunale serviceområder som kommer med NIS2, der træder i kraft 1. juli 2025. Det er ikke realistisk at vi kan nå det.

Den nationale regulering af NIS2 fra regeringens side, hvor kommunerne formelt holdes ude, men på kritiske serviceområder, hvor kommuner leverer service – som hele sundhedsområdet, levering af mad til ældre borgere, rent vand, spildevand og affaldshåndtering – holdes vi inde og skal reguleres.

Her ønsker regeringen at regulere NIS2 i kommunerne som sektorer styret af staten. Vel at mærke forskellige sektorer selvom kommunerne er hele og samlede organisationer med samlet it-understøttelse.

Når kommunerne formelt holdes ude – og der reelt ikke er afsat tilstrækkelige midler fra statens side – bliver det op til den enkelte kommune at finde midlerne til et lokalt cyberforsvar. Dvs. tage pengene fra velfærdsområderne og bruge dem til databeskyttelse. Penge til databeskyttelse kommer i karambolage med velfærdsydelser, der bruges i børnehaver, skoler og ældrepleje. Man tager fra det ene og flytter over til det andet.

Der bliver tale om differentieret sikkerhed, forskellige niveauer af cyberforsvar i forskellige kommuner – i stedet for at opbygge et ensartet cyberforsvar gennem samarbejde. Der er også i KOMBIT et initiativ i gang med at opbygge en KommuneCERT – en samlet enhed på kommunernes vegne. Det tilslutter KITA sig. Så lad os få kommunerne med det samlede nationale cyberforsvar, med i NIS2 og lad os bygge en KommuneCERT i fællesskab. Det er ikke et enten/eller. Det er et både/og.

Magasinet KITA

Udgiver: KITA – Foreningen af Kommunale IT- og digitaliseringsansvarlige
Formand: Henrik Brix, Favrskov Kommune

For information om foreningen, medlemskab samt abonnement se www.itchefer.dk

Redaktion: Flemming Kjærdsdam, telefon 4026 3615, flemming@kjaersdam.dk

Redaktionsudvalg:
Henrik Brix, Favrskov Kommune
Henning Strækjær, Guldborgsund Kommune
Poul Venø, Herning Kommune
Kaja Jacobsen, Egedal Kommune
Flemming Kjærdsdam
Louise Andersen

Annoncer: Louise Andersen, Koncept, telefon 3190 1155 la@koncept-net.dk

Layout: www.hillerup-design.com

Forsidefoto: Agnete Schlichtkrull

Tryk: Jørn Thomsen Elbo A/S

Skab sikkerhed omkring din bruger- og adgangsstyring med ID Connect

Vi ved, at det er en vigtig beslutning at investere i bruger- og adgangsstyring. Derfor giver vi jer mulighed for at teste ID Connect igennem et POC-forløb, hvor I vil opleve, hvor nem, hurtig og sikker, vores løsning er. Og det bedste af hele er, at det kun ta'r 4 uger.

10 kommuner har allerede valgt ID Connect – og det er der flere grunde til:

- Fast månedspris
- Nem og brugervenlig løsning
- Hurtigt at komme i gang
- Ingen dyre opdateringer
- Intet behov for dyre konsulenter
- Konstant introduktion af nye funktioner
- Løbende indflydelse på løsningen
- Læring og inspiration fra andre kommuner

Få et gratis POC-forløb!
- det ta'r kun 4 uger

Så let er det at komme i gang!

Se et konkret opstartsforløb på poc.idconnect.dk

Indhold

MAGASINET KITA | November 2024

LÆS
OM

CYBERSIKKERHED

Lyngby-Taarbæk og Gentofte ramt af
ondsindet phishing angreb 6

Danmark nummer et i offentlig digitalisering
for fjerde gang i træk 10

Adm. dir. Kristian Vengsgaard, KOMBIT:
"Cybertruslen vokser sig stadig større" 13

Formand Henrik Brix, KITA:
"Vi har behov for en KommuneCERT" 16

Aalborg Kommune med Checkpoint Harmony
- væg til væg 18

DDH: Ny borgerservice med kunstig intelligens
til 2,5 mio. danskere i 40 kommuner 22

De tynde klienter trænger sig på i Lyngby 24

Magasinet KITA fylder 25 år 26

Manglende koordinering kan resultere
i kommunal AI-hype 30

Open Data DK har vokseværk 34

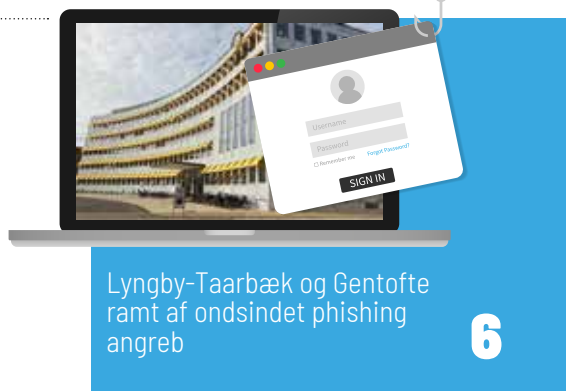
"En legende takker af"
KITA's næstformand Per Stenaa går på pension 36

notIser

Så meget strøm bruger techgiganterne 38

Obligatorisk Digital post fylder 10 år 39

KMD vinder udbud på energi-
og forsyningsområdet 39

Lyngby-Taarbæk og Gentofte
ramt af ondsindet phishing
angreb

6

"Cybertruslen vokser
sig stadig større"

12

Magasinet KITA fylder 25 år

26

"En legende takker af"
KITA's næstformand
Per Stenaa går på pension

36

Lyngby-Taarbæk og Gentofte ramt af ondsindet phishing angreb

Den sidste weekend i oktober blev Lyngby-Taarbæk og Gentofte kommuner ramt af et ondsindet phishingangreb. Begge kommuner reagerede prompte og fik situationen under kontrol.

Afdelingschef Mikkel Arp, Center for politik og organisation i Lyngby-Taarbæk Kommune, har delt sine erfaringer om phishing angrebet i KITAs netværk.

“Alle 791 modtagne e-mails med phishing linket i, er centralt fra IT-afdelingen fjernet fra medarbejdernes postkasser. Langt størstedelen var allerede fjernet manuelt, men for en sikkerheds skyld har vi fjernet de sidste for at undgå yderligere spredning. Det skulle vi have gjort med det samme,” siger Mikkel Arp.

Han roser i samme ombæring den opmærksomhed der har været fra kollegaer i KITA's netværk, både på e-mails, Linked In beskeder og generel opbakning.

Fredag morgen modtager 791 brugere en e-mail fra en anden kommune, med lidt forskellig ordlyd. Dog er fokus i alle e-mails på “Betaling”, “Faktura”, “Bestil” mv.

Mikkel Arp: “Vi har netop, igen, gennemført en intern phishing kampagne og de fleste brugere sletter derfor e-mailen med det samme, uden at kontakte IT om, at der er modtaget mistænkelige e-mails. Men i løbet af formiddagen får to brugere åbnet e-mailen og klikket på det medfølgende link”.

“Den ene bruger fortsætter med at logge på den efterfølgende Microsoft login side, som viser sig at være falsk og stjæler brugerens multifaktor login for at genanvende det til at oprette en service i Azure, der i løbet af kort tid formår at udsende 750 e-mails til kommuner, ministerier, KL, private virksomheder med flere på vegne af medarbejderen i Lyngby-Taarbæk Kommune,” siger Mikkel Arp.

Starter i Gentofte

I Gentofte Kommune fortæller IT- og digitaliseringschef Anders Brahm. “Vi har en stærk formodning om, at angrebet blandt kommunerne er startet

her i Gentofte, hvor en bruger er blevet offer for en phishing-mail fra en ekstern afsender. På samme måde som i Lyngby-Taarbæk er medarbejdernes login og brugerrettigheder blevet overtaget, og har herefter udsendt 1426 mails til en lang række modtagere i kommuner og andre organisationer, badmintonklubber og enkeltpersoner i brugerens eget netværk”.

“Jeg ville have ønsket, at vi havde reageret hurtigere og vil gerne rose Mikkel fra Lyngby-Taarbæk for sin hurtige opfølgning. Det er først i løbet af fredagen, vi kommer rundt om problemet med vores IT-sikkerhedsteam,” siger Anders Brahm.

Det er altså en hacker eller gruppe, der udsender disse mails med et link, der giver mulighed for at overtage en medarbejders brugerrettigheder og udgiver sig for at være denne person og beder modtageren af e-mailen om at indbetale penge til den falske leder. Det er et klassisk ondsindet phishingangreb, hvor der bliver efterspurgt en betaling eller opkrævning, som får brugerne til at klikke på linket.

Anders Brahm: “Jeg tror angrebet i de to kommuner sker nogenlunde samtidig, og vi får hurtigt henvendelser fra brugere i vores organisation, der siger, at det her virker mærkeligt. Vi har vores IT-sikkerhedsteam, der straks går i gang med at undersøge, hvad er der galt, stoppe skaden og komme tilbage i normal drift. Det forstyrrer rigtig mange og det skal inddæmme, så vi standser spredningen”.

Lyngby Taarbæk dagen derpå

Mandagen efter angrebet om fredagen var en særdeles hektisk dag.

“Vi er i fortsat dialog med vores SOC (Security Operational Centre) leverandør, Defensive, der på baggrund af observationer hos både os og andre af deres kunder, har udarbejdet en rapport med observationer og anbefalinger, som vi har implementeret”.

- fortsættes på side 8 >>>

Når I at reagere på alle sikkerhedsalarmer?

Kunder fortæller ofte, at alarmer ikke bliver håndteret på grund af manglende tid og for mange andre opgaver

Lad Conscias dansktalende sikkerhedsanalytikere tage ansvaret for jeres sikkerhedsalarmer med en 24/7 detect- and response-aftale (CDR)

Dansktalende 24/7 overvågning

Conscia tilbyder 24/7 sikkerhedsovervågning baseret på SIEM-systemer (Security Information and Event Management) og sikkerhedsløsninger fra de største leverandører. CDR leveres allerede til flere kommuner.

Conscia kan både hjælpe med at samle logs op fra forskellige driftssystemer og opsætning af jeres egen SIEM-plattform i fx Elastic og Splunk.

Det får du med Conscias CDR:

- Overvågningen og håndtering af sikkerhedsalarmer
- Conscia drifter platformen
- Hjælp til at oprette dashboards og sikre, at logkilder håndteres korrekt
- Dansktalende analytikere
- Tid til overs og ro i maven

Læs mere på conscia.dk/services/managed-services her:

” Så på trods af million investeringer i awareness, firewalls, SOC-overvågning og mange andre tekniske foranstaltninger, skal der stadig kun én manuel handling til, før skaden kan ske. Jeg er glad for, at kommunerne har reageret hurtigt på lukningerne i egne firewalls og at de har kommunikeret ud til brugere om, at underligt udseende e-mails fra Lyngby-Taarbæk og Gentofte, blot skal slettes.

Afdelingschef Mikkel Arp, Lyngby-Taarbæk

”Dog har hverken vi eller Defensive fundet tegn på, at der er foregået andet, end at der er udsendt de 750 e-mails fra én medarbejders konto i Lyngby-Taarbæk Kommune”.

”I Azure blev vi opmærksomme på, at der fra medarbejderens konto var oprettet en ny service, hvorfra phishingmailen havde spredt sig. Servicen er nu fjernet og rettighederne til at skabe nye services i Azure er reduceret til et minimum af personer og roller”.

”I Lyngby-Taarbæk har vi 2faktor godkendelse på så meget som muligt – også på webmail. Men da medarbejderen hos os, har anvendt sit 2faktor login i den falske Microsoft 2faktor prompt, der kom efter at have klikket på linket i phishingmailen, er der åbnet for en session med fuld adgang fra den pågældende medarbejders Office 365 konto,” siger Mikkel Arp. Medarbejderen har ingen data i OneDrive, SharePoint, Teams eller andre Office 365 applikationer. Der er kun data i Outlook.

Til gengæld kan vi med vores OSDatascanner se, at der i Outlook også er e-mails med cpr. nr. og derudover er der adgang til både den interne kommunale- og medarbejderens personlige adressebog, der også indeholder navne og e-mailadresser.

Derfor er vi nu i gang med at lave en forhåndsanmeldelse til Datatilsynet, da der jo i praksis er tale om et databrud.

Vi bliver formentlig pålagt at orientere både medarbejdere og de berørte borgere om, at deres informationer kan være tilgået uberettiget.

Gentofte Kommune rundt i alle hjørner

Som nævnt var det en enkelt uheldig bruger, der var årsagen til phishingmailen.

Anders Brahm: ”Vi har selvfølgelig scannet vores systemer og netværk for, om der skulle være andre brugere, der havde ondsindede mails eller andet liggende på deres maskine. Det er der ikke. Vi har været rundt i alle hjørner om den her sag for at undgå, at den blomstrer op igen og begynder at sprede phishing”.

”Men for mig er det ikke et spørgsmål om alene at undgå, at vi som en enkelt kommune bliver hacket igen. Næste gang er det bare en anden kommune, hvor en bruger rammer et andet program. Det er sådan det sker. Det vigtigste for mig er, hvor gode vi er til at reagere, når det sker. Vores hacker modstandere og andre, der spreder den slags skidt, prøver hele tiden med nye metoder. De bliver dygtigere og dygtigere, og det bliver nemmere og nemmere at gennemføre den slags angreb. Så det afgørende er, at vi har et godt cyberforsvar både hver især og sammen som sektor. Det synes jeg vi har haft i den konkrete sag. Og KITA netværket har med sin opbakning og sin reaktion vist sin sande værdi,” siger Anders Brahm.

” Vi har en stærk formodning om, at angrebet blandt kommunerne er startet her i Gentofte, hvor en bruger er blevet offer for en phishing-mail fra en ekstern afsender. På samme måde som i Lyngby-Taarbæk er medarbejderens login og brugerrettigheder blevet overtaget, og har herefter udsendt 1426 mails til en lang række modtagere i kommuner og andre organisationer, badmintonklubber og enkeltpersoner i brugerens eget netværk.

IT- og digitaliseringschef Anders Brahm Gentofte.

Ifølge Anders Brahm har brugeren klikket på det skadelige link cirka et døgn inden den ondsindede kode begynder at gøre det, den er blevet sat til. Ikke kun de to angrebne kommuner, Lyngby-Taarbæk og Gentofte er ramt. En række andre kommuner har modtaget phishing mails fra dem, men på grund af, at de to kommuner har delt informationer om angrebet har de andre kommuner været på vagt. Det har angiveligt medvirket til, at det ikke har ramt værre end tilfældet er.

Mikkel Arp: ”Så på trods af million investeringer i awareness, firewalls, SOC-overvågning og mange andre tekniske foranstaltninger, skal der stadig kun én manuel handling til, før skaden kan ske. Jeg er glad for, at kommunerne har reageret hurtigt på lukningerne i egne firewalls og at de har kommunikeret ud til brugere om, at underligt udseende e-mails fra Lyngby-Taarbæk og Gentofte, blot skal slettes”.

KL

Pia færch fra KL sendte også en mail ud seks minutter over midnat lørdag den 26. oktober og advarede kommunerne mod phishing angrebet i de to kommuner.

Derudover skriver KL også om Sundhedsdatastyrelsens DCIS Sund MISP-plattform.

”Det ondsindede link ”resolver” både på http og https og derudover går det via cloudflare. Cloudflare ligger foran det domæne, som indeholder skadelig kode og derfor kan I ikke bruge ipadresser til at blokere, men I kan godt bruge domains.

De domain's der bliver brugt hedder:

`http://bio.link/orbes`

`https://bio.link/orbes`

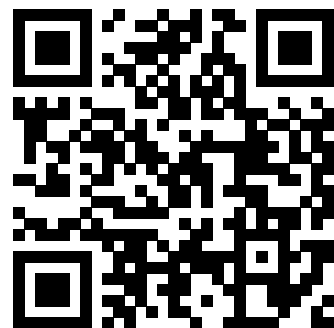
”Vi i KL, DCIS sund og de ramte kommuner anbefaler, at I blokerer for dette hurtigst muligt,” skriver KL.

Kommunernes fælles cyberenhed er i luften

Med det nye KommuneCERT får kommunerne nu ét fælles sted, hvor de kan få viden, hjælp og vejledning om cybertruslen.

Læs mere på Kommunecert.kombit.dk
eller scan denne QR-kode:

KOMBIT

Danmark nummer et i offentlig digitalisering for fjerde gang i træk

“Ja, vi er blevet nummer et i offentlig digitalisering – igen igen,” siger vicedirektør Adam Lebech, Digitaliseringsstyrelsen, om Forenede Nationers globale benchmark af 193 medlemslande. Det er fjerde gang i træk, at Danmark topper listen. Undersøgelsen gennemføres hvert andet år.

Forenede Nationers undersøgelse af 193 medlemslandes digitale udvikling har for fjerde gang i træk placeret Danmark på en førsteplads. Det samme var tilfældet i 2018, 2020 og 2022 og nu også i 2024.

Vicedirektør Adam Lebech, Digitaliseringsstyrelsen: “Der er stor opmærksomhed om disse målinger, da landene bliver indbyrdes rangeret. FN’s undersøgelse er ikke den eneste af sin slags. OECD laver også en undersøgelse, hvor Danmark er placeret som nummer to, kun overgået af Sydkorea. Vi er, sammen med de øvrige skandinaviske lande med helt fremme i feltet”.

“Interessen for disse målinger er stor, fordi landene gerne vil lære af de andre lande, så de selv kan blive bedre. De forskellige undersøgelser måler forskellige dimensioner af digitaliseringen. Men det Danmark er rigtig gode til er, at de offentlige tjenester er tilgængelige på internettet, hvor borgere og virksomheder kan betjene sig selv. Borger.dk, Virk.dk og Sundhed.dk er eksempler på det. Det er velfungerende tjenester og alle har adgang”.

FN’s undersøgelse kigger på tre hovedområder, som tillægges stor betydning for den samlede score. Den kigger på offentlig digitalisering og services og deres tilgængelighed på internet.

Den kigger også på teleinfrastruktur. Her ligger Danmark godt til med stor udbredelse af fiber og bredbånd til næsten alle og en god dækning af 5G på det mobile område. Samtidig lægges der også vægt på, at internetadgang og mobilt bredbånd er overkommeligt at betale. Den sidste faktor i undersøgelsen er borgernes kompetencer, og deres digitale parathed til at tage teknologien i anvendelse. Der ligger vi også lunt i svinget.

Adam Lebech var for kort tid siden med på et OECD-møde, hvor digitaliseringen var et emne på dagsordenen.

“Det, der adskiller Danmark fra mange af de andre lande, er jo løsninger som Digital Post og MitID. 96 pct. af befolkningen har MitID. Og 100 pct. af virksomhederne har MitID Erhverv, og det betyder jo, at man har en sikker adgang, som er den samme til alle offentlige tjenester i Danmark. MitID kan også bruges til private tjenester. I Tyskland er der ikke et udbredt ID til alle borgere og slet ikke til virksomheder. Der er kun nogle få, der har det og det kan kun bruges nogle få steder. Helt modsat i Danmark, hvor stort set alle har det og det kan bruges stort set alle steder, fordi vi har sikret, at alle offentlige tjenester bruger det, og i øvrigt kan bruge det gennem Nem Login. Og så har vi lavet MitID i samarbejde med bankerne. Det betyder, at alle bankerne også bruger det, og det giver muligheder for,

FAKTA

Disse lande topper listen over digital lederskab.

Danmark, Estland, Singapore, Island, Sydkorea og Saudi Arabien.

” Det, der adskiller Danmark fra mange af de andre lande, er jo løsninger som Digital Post og MitID. 96 pct. af befolkningen har MitID. Og 100 pct. af virksomhederne har MitID Erhverv, og det betyder jo, at man har en sikker adgang, som er den samme til alle offentlige tjenester i Danmark. MitID kan også bruges til private tjenester.

Vicedirektør Adam Lebech, Digitaliseringsstyrelsen

Foto: Agneta Schlichter

at private virksomheder også kan bruge det. Så MitID er blevet standarden for at sikre identifikationen til alle digitale tjenester”.

Godt for økonomien

Adam Lebech: ”Det er bestemt godt for konkurrenceevnen, og det ser vi i de andre målinger, der er af landenes konkurrenceevne. Der ligger vi også godt til. Der er en effektiv offentlig forvaltning et vigtigt element i konkurrenceevnen, som samfundet får ved at udbrede digitale løsninger. Det er rigtig godt”.

”Under Corona, skulle vi lave løsninger, der kunne fungere online. Folk kunne ikke komme ned i Borgerservice, og der var behov for digital støtte til test og vaccination. Det var jo relativt simpelt i Danmark at lave hele setuppet – fra bestilling af test og til test og vaccination. Forløbet blev håndteret digitalt. Vi kunne bruge den digitale infrastruktur vi allerede havde bygget. Derfor kunne vi hurtigt omstille os, sammenlignet med andre lande. Der er kæmpestore fordele ved, at man har en så effektiv offentlig sektor”.

”Men der er også folk, som ikke kan udnytte teknologien. Det bliver vigtigt at hjælpe dem, der føler sig udfordret af at kunne bruge de digitale løsninger. Det er et stort indsatsområde, hvordan vi arbejder med bedre inklusion på digitaliseringsområdet. Digitaliseringen er velfungerende for de fleste og er derfor blevet noget, man tager for givet. Hvis man så har problemer med det, skal man få hjælp”.

Den digitale kløft bliver mindre

Skellet mellem dem, der kan digitalt og dem, der ikke kan, kaldes den digitale kløft i FN. Den globale gennemsnitlige værdi i en proxy måling af den digitale kløft, afspejler en væsentlig forbedring i løbet af de seneste to år. Andelen af verdensbefolkningen, der halter efter den digitale regerings-

udvikling, er faldet fra 45,0 procent i 2022 til 22,4 procent i 2024.

Digitaliseringen buldrer frem overalt og især i Asien. Europa ligger klart i spidsen som kontinent efterfulgt af Asien, Amerika, Oceanien og Afrika. Mens alle regioner har opnået fremskridt på forskellige områder, har udviklingstempoet været ujævnt, og regionale forskelle i den digitale udvikling fortsætter. Europa er fortsat den bedste inden for e-forvaltning, hvor de fleste af regionens lande falder i den meget høje EGovernment gruppe. Asien har gjort imponerende fremskridt siden 2022.

«Det er ingen ulykke ikke at være nummer et. I denne undersøgelse ligger vi rigtig godt, men i andre undersøgelser er vi også godt placeret, uanset om vi er nummer et eller to eller lidt længere nede. Vi kan være glade for, at vi har et godt digitalt fundament at bygge videre på. Det er vigtigt, at vi ikke hviler på laurbærene, fordi der er hele tiden nye muligheder på digitaliseringsområdet.»

Næste step AI

Der er rigtig mange lande, der arbejder med AI og forventningerne er skyhøje.

”Man kan sige, at når man kan få gevinster i den private verden, så må vi også forvente noget tilsvarende i det offentlige, og at man kan levere den samme type tjenester i det offentlige, som man kan se nogle steder i det private”.

”Vi kommer til at se en større udbredelse, i takt med at AI-løsningerne bliver mere modne, og vi bliver endnu bedre til at implementere dem. Men det handler om, at løsninger lever op til vores krav til beskyttelsen af data og fremadrettet også de etiske og juridiske krav, som EU stiller i AI Act,” siger Adam Lebech.

Adm. dir. Kristian Vengsgaard, KOMBIT:

"Cybertruslen vokser sig stadig større"

"Det er vigtigt, at vi forstår problemet. At cybertruslerne hele tiden vokser sig større. Vi ser kommunerne blive ramt af cyberangreb. Vi ser staten blive ramt. Vi ser store virksomheder bliver ramt. Det er ikke længere et måske. Der er tale om hvornår," siger KOMBITs direktør Kristian Vengsgaard.

- fortsættes på side 14 >>>

IT-SIKKERHED

Tænk hvis dette kunne håndteres nemt:

Sådan får I styr på det:
www.komplexit.dk/sikkerhed

KOMBITS udgangspunkt er, at der er nogle opgaver, som skal løses. "Vi skal ikke tage udgangspunkt i pengene. Heller ikke i, hvor opgaven skal placeres. Vi skal tage udgangspunkt i, hvordan vi bedst muligt kan stå imod den trussel vi står overfor," siger han.

Danmark er verdens mest digitale samfund, og det land i verden, der har den største tilgængelighed af digitale serviceydelser. FN har netop placeret Danmark øverst på skamlen blandt 193 lande for fjerde gang i træk. Når det kommer til cybersikkerhed, ligger Danmark nummer 32 lige i hælene på Kasakhstan. "Det er to vidt forskellige verdener, som ikke hænger sammen. Hvis vi vil være verdens mest digitale samfund, så skal vi også være verdens mest cybersikre land. Det vil give mening," siger Kristian Vengsgaard. Det er farligt at ignorere cybertruslen.

12 gange minimumsimplementering

Kristian Vengsgaard mener, at EU-lovgivningen om NIS2 – beskyttelsen af den kritiske infrastruktur – er et overordentligt klogt og gennemtænkt direktiv for cybersikkerheden.

"Vi synes, at kommunerne også skal være omfattet helt og fuldt af NIS2. Men den danske regering bruger ordet minimumsimplementering 12 gange i lovtæksten om NIS2, og det er helt skævt. Det rejser to problemstillinger".

"Den ene er, når man laver et sektoransvar og samtidig kalder det for minimumsimplementering vedrørende kommunerne, så betyder det for kommuner, at de bliver ramt som sektorer. Så i stedet for at kommuner bliver helt og fuldt omfattet af NIS2, og at alle kommunens data og systemer og medarbejdere bliver en del af NIS2, så laver man siloer, der går på tværs i kommunerne og rammer dem vidt forskelligt.

” Det, vi er nervøse for, når vi ikke er en del af lovgivningen, er, at vi ikke har samme power og en stemme i den faglige diskussion.

Adm. dir. Kristian Vengsgaard, KOMBIT

Jo mindre en kommune er, desto hårdere rammer siloerne, hvor der sidder en halv medarbejder med et sektoransvar og en halv stilling uden sektoransvar".

"Minimumsimplementeringen af NIS2 svarer til at presse siloer ned i kommunernes organisation, og det skaber en masse uhensigtsmæssigheder. Det kan gøre, at kommunerne skal leve op til NIS2 med den ene hånd og ikke med den anden. Det vil kunne give en masse diskussioner om, hvilken hånd er vi nu? Og det er her jeg ser risikoen ved at minimumsimplementere. Kommunerne kommer til at bruge en masse kræfter på, hvor man ikke er omfattet. Så man løber rundt om den varme grød. Det er ikke godt for cybersikkerheden. Det vil være langt bedre for alle og mere økonomisk forsvarligt, hvis alle kommuner er fuldt omfattet af NIS2 implementeringen," siger Kristian Vengsgaard. Regeringen har foreløbigt besluttet ved den nationale implementering af NIS2 direktivet, at kommunerne i princippet er uden for NIS2, og at kommuner kun skal omfattes af de nye krav i det omfang, de har aktiviteter inden for kritiske sektorer som sundhed, fjernvarme, drikke- og spildevand og affaldshåndtering. I praksis tvinger det kommunerne til at arbejde, som om de var fuldt omfattet, fordi det ifølge Kristian Vengsgaard mange steder både er

organisatorisk og teknisk umuligt at lave den sektorspecifikke opdeling, som regeringen med minimumsimpliceringen lægger op til. "Det, vi er nervøse for, når vi ikke er en del af lovgivningen, er, at vi ikke har samme power og en stemme i den faglige diskussion. Når vi læser NIS2, så bliver kommunerne modtaget af hvad sundhedsområdet som sektor siger, at NIS2 skal forstås. Vi får ikke den faglige diskussion og vi synes det er et problem, at der ikke er et forum, hvor kommunerne deltager," siger Kristian Vengsgaard.

Kommunerne ligger i slipstrømmen af de hårde sektorer, og problemerne for de danske kommuner er, at de risikerer at stå udenfor sektorernes dør. Det er politi, forsvar, energi og sundhed. Men for kommunerne er det vigtigste, beskyttelsen af borgernes data.

"Hånden på hjertet. Seks ud af 10 offentligt ansatte er kommunalt ansatte. Det er kommunerne, der sørger for at de ældre får deres mad. Det er kommunerne, der passer vores børn. Og det er her, at borgerne møder myndighederne i de digitale løsninger, som vi har et fælles ansvar for at beskytte. Vi er nødt til at tale om samarbejdet. Man kan ikke sidde i staten og sektoropdele kommunerne. Og holde hele det kommunale beredskab inklusive cybersikkerhed udenfor," siger Kristian Vengsgaard.

” Vi skal ikke tage udgangspunkt i pengene. Heller ikke i, hvor opgaven skal placeres. Vi skal tage udgangspunkt i, hvordan vi bedst muligt kan stå imod den trussel vi står overfor.

Adm. dir. Kristian Vengsgaard, KOMBIT

KommuneCERT

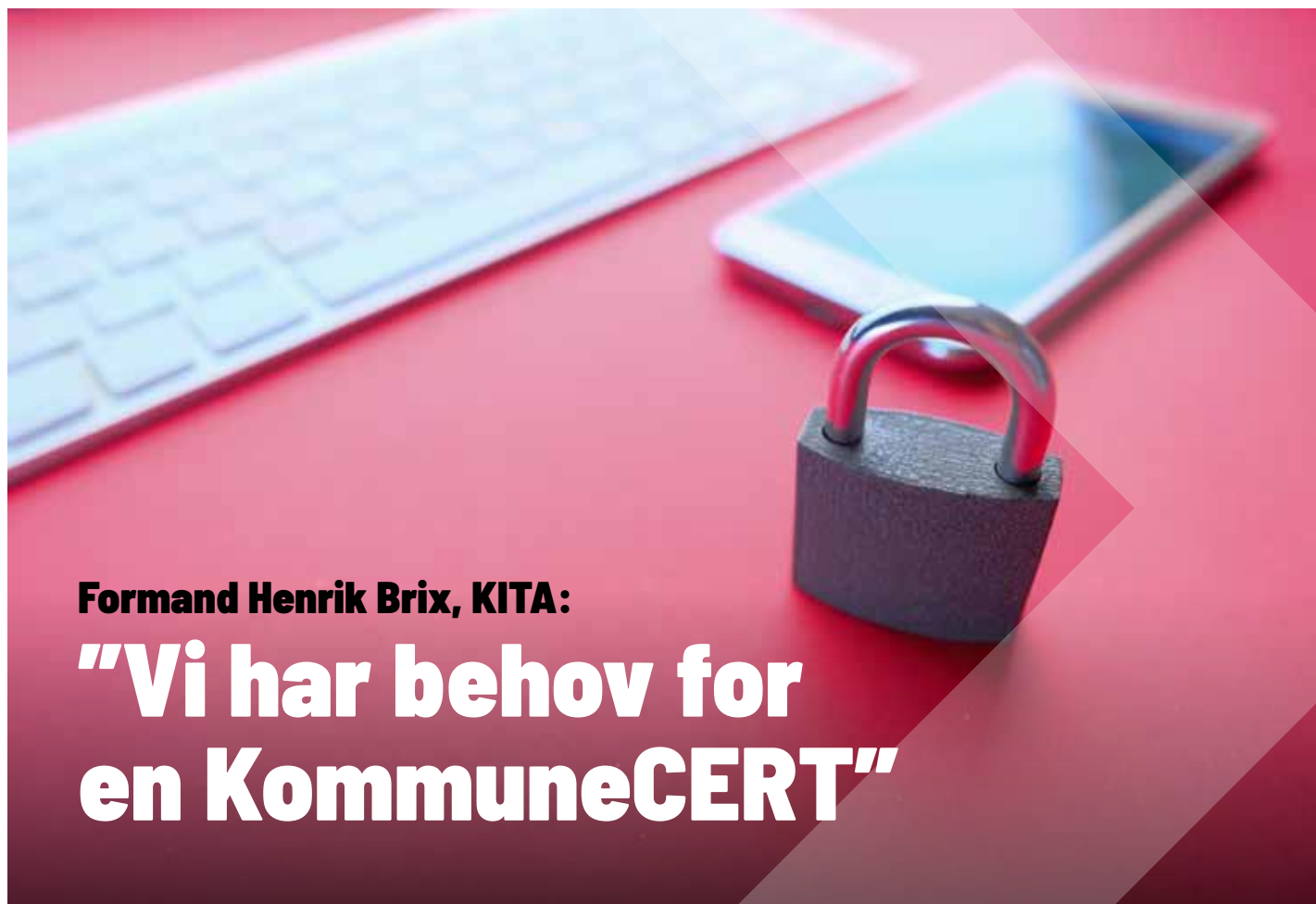
En CERT - Computer Emergency Response Team - er en enhed, der laver netværksovervågning og andre typer af overvågning for at kunne opdage og analysere trusler mod netværk og infrastruktur, så sikkerheden kan øges.

"Vi har tidligere talt om et cyberværn. Det er måske lidt mere diffust, og vi har set en række CERTER dukke op i landskabet. En SektorCERT, en SundhedsCERT – og vi prøver at dreje vores indsats over mod en sådan CERT, fordi det rammer ganske godt det, vi gerne vil på det kommunale område. Det sker i fortsættelse af det arbejde vi hidtil har lavet".

"Altså, man kan sige, det kommer an på, hvor stort det bliver, hvor bredt det bliver, og hvor langt det går ud i det kommunale landskab. Der er en del områder vi godt kunne implementere i en KommuneCERT – uden at vi kommer med i NIS2. Det gælder for eksempel data-delning, udfordringer inden for cybersikkerhed og deling af kommunespecifikke trusler og sårbarheder på tværs af kommunerne. Det er der ikke nogen, der gør på nuværende tidspunkt. Men NIS2 er jo lovkrav og dermed ikke noget man sådan bare ønsker at gøre noget ved. En KommuneCERT er en aftale, hvor vi ønsker at gøre noget i samarbejde. Jeg har ingen grund til ikke at tro, at vi kan være fælles om det og bidrage til det. Men jeg vil stadig kæmpe for at kommunerne kommer med i NIS2. Og jeg vil også kæmpe for at kommunerne får deres egen CERT," siger Kristian Vengsgaard.

Kristian Vengsgaard vurderer, at opbygningen af en fælles cyberløsning for kommunerne vil koste op mod 1 mia. kr. plus det, kommunerne selv skal bruge. <<<

Formand Henrik Brix, KITA:

“Vi har behov for en KommuneCERT”

Trusselsniveauet mod kommunerne med tusindvis af daglige forsøg på cyberangreb stiger hastigt. “Det gør kommunernes indsats med forbedret cyberforsvar også. Men ikke lige så hurtigt som truslerne og angrebene,” siger formand Henrik Brix, KITA, IT- og digitaliseringschef i Favrskov Kommune.

“Gabet vokser og vi har et efterslæb,” siger Henrik Brix. Kommunerne sækker bagud i forhold til de udefrakommende trusler fra hackere, der i mange tilfælde er finansieret af udenlandske stater, som fx har interesser i krigen i Ukraine. Da Danmark er et af verdens mest digitale samfund, er Danmark og kommunerne et oplagt angrebsmål for hackere. Der er milliarder og atter milliarder af personlige data opbevaret på servere og i skyen, som bliver beskyttet af danske myndigheder. Der er tale om et digitalt våbenkapløb mellem kommuner og udenlandske hackere. Det stigende trusselsniveau omfatter også regioner og statslige myndigheder og private virksomheder. “Som kommuner er vi hver for sig for små til at kunne beskytte os. Jeg mener, vi er nødt til at løse det ved at samarbejde i et fællesskab. Vi har behov for en KommuneCERT (Computer Emergency Response Team) – med overvågning 24x7 og som er operationelt – og som kan hjælpe kommunerne både før, under og – på sigt - efter et angreb foran vores fysiske hoveddør passer politiet, forsvaret og civilforsvaret på os. Foran vores digitale hoveddør er vi overladt til os selv” siger Henrik Brix. Han understreger, at KommuneCERT fortsat er et emne, der endnu

ikke er fuldt afklaret. Der foregår løbende debatter på området. Finansieringen er endnu ikke afklaret. En CERT er en enhed, der håndterer it-sikkerhedshændelser og reagerer på cybertrusler. Og en KommuneCERT – er en fælleskommunal enhed til at beskytte alle 98 kommuner. “Jeg bakker op om en KommuneCERT... Og jeg mener, at KOMBIT er det rigtige sted at placere en KommuneCERT,” siger Henrik Brix. “Det skal så afklares, hvad der skal opbygges i KOMBIT, hvad der evt. skal købes i markedet eller etableres på anden vis.”

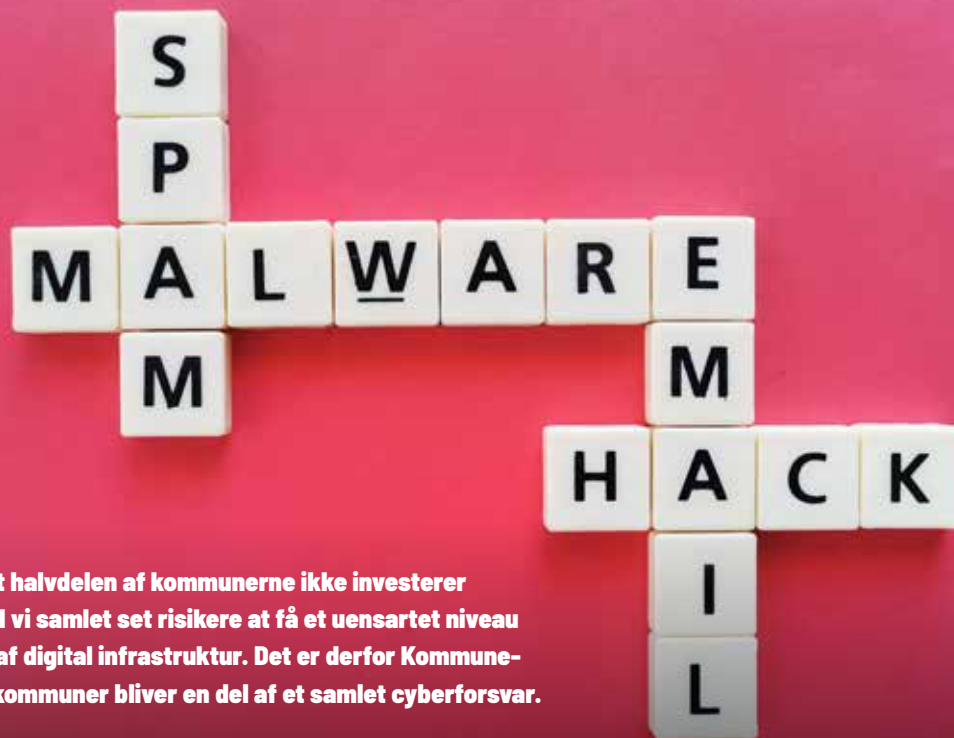
SOC/SAC

En af de diskussioner, der også pågår i forbindelse med CERTEN, er om de konkrete services. Der er to grundlæggende retninger. Den ene er Security Operations Center (SOC) og den anden er Security Analysis Centre (SAC).

“En SAC i KommuneCERT er ikke tilstrækkeligt. Jeg støtter helt klart en SOC. Vi har brug for en KommuneCERT med en SOC. Vi er nødt til at have en operationel enhed, som ikke kun analyserer data, men som også kan træde til i forbindelse med et hackerangreb. Hvis borgmesterens e-mail er hacket kl. 3 om natten, er det vigtigt, at der er en cyberenhed, der kan kontakte kommunen så der fx kan blive lukket ned for kontoen eller for internetet. Det er ikke nok at få at vide, at der har været et angreb. Der skal også reageres på det,” siger Henrik Brix.

Finansiering

IT- og digitaliseringschefen holdt en præsentation om de udefrakommende cybertrusler for byrådet i Favrskov Kommune i september. Det er siden blevet fulgt op af en bevilling i Økonomiudvalget med 1

” **Jeg er overbevist om, at mindst halvdelen af kommunerne ikke investerer tilstrækkeligt i cyberforsvar, vil vi samlet set risikere at få et uensartet niveau for kommunalt cyberforsvar og forsvar af digital infrastruktur. Det er derfor KommuneCERT bliver så vigtig for at sikre at alle kommuner bliver en del af et samlet cyberforsvar.**

IT- og digitaliseringschef Henrik Brix, Favrskov

million kroner ekstra om året de kommende år.

”Det skal ses i lyset af, at kommunernes cyberforsvar, herunder også Favrskov Kommunes, på nuværende tidspunkt ikke lever op til alle anbefalingerne og de standarder, som bl.a. KL vurderer er nødvendige for at sikre et tilstrækkeligt cybersikkerhedsniveau”.

”I tillæg til ovenstående er der et lovforslag på vej fra Forsvarsministeriet (NIS2 red.), som kan betyde, at kommunerne bliver underlagt skærpede krav til cyber- og informationssikkerhed i forhold til kritisk infrastruktur. Hertil skal det dog bemærkes, at der forventeligt vil blive afsat penge til implementering og drift i kommunerne, og i så fald vil denne udvidelsesblok tilsvarende blive reduceret”.

”På sundhedsområdet er der desuden kommet krav om, at kommunerne skal tilsluttes det centrale analysecenter for cyber- og informationssikkerhed i sundhedssektoren (DCIS Sund red.) som har til opgave at overvåge cyberhændelser på sundhedsområdet i kommunerne. I relation hertil arbejder KOMBIT og KL for at etablere et fælleskommunalt overvågningscenter for cyberhændelser, der varetager opgaven for kommunerne for alle de kommunale områder,” skriver skriver Henrik Brix til Økonomiudvalget.

Henrik Brix: ”Jeg er godt tilfreds med, at Favrskov Kommune løfter cyberforsvaret i kommunen. Men jeg er stadig ikke tilfreds med, at Forsvarsministeriet fortsat holder kommunerne ude af NIS2. Derfor bliver der lagt så meget op til en lokalpolitisk prioritering. Jeg er overbevist om, at mindst halvdelen af kommunerne ikke investerer tilstrækkeligt i cyberforsvar, derfor kan vi meget nemt risikere at få et uensartet niveau for kommunalt cyberforsvar og forsvar af digital infrastruktur. Det er derfor KommuneCERT bliver så vigtig for at sikre at alle kommuner bliver en del af et samlet cyberforsvar.”

Placering

Når Henrik Brix mener, at KOMBIT er det bedste sted at placere KommuneCERT, er det ikke nødvendigvis det samme som, at alt skal placeres i Halfdansgade. Men KOMBIT kan lægge rammerne på plads og have en styrende rolle. De har KOMBIT temmelig stor og god erfaring med fra de mange store it-udbud. KOMBIT kan måske sende dele af opgaven i udbud – og måske vælge to eller flere leverandører som kommunerne kan vælge mellem.

”Jeg kan sagtens se for mig, at KOMBIT kan etablere en SOC-funktion. De kan også godt have SAC-funktionen. Men en model kan også være, at KOMBIT spørger markedet, der også kan byde ind med en beredskabsaftale. Det, der er vigtigt, er, at kommunerne samarbejder og at KOMBIT på fællesskabets vegne sikrer den bedste løsning, som kommunerne kan tilslutte sig. Det er noget, der skal bygges op”.

”Helt lavpraktisk har vi som kommuner en driftsaftale med tele- eller energiselskaber inden for fiberkabler. Hvis der sker en overgravning af et fiberkabel og internettet ryger, har vi en vedligeholdelsesaftale, der siger, at vi inden for tre timer skal være oppe at køre igen. Det vil være en mulighed at kunne gøre noget tilsvarende på cyber og digital infrastruktur.”

”Det er helt umuligt for os som kommuner at rekruttere de specialister, der er brug for i forbindelse med cyberforsvar. Derfor mener jeg også at det er relevant, at en KommuneCERT etablerer et vidensdelingsforum, hvor vi deler vores viden på tværs i sektoren. Det er oplagt at KOMBIT også får den opgave,” siger Henrik Brix.

Aalborg Kommune med Checkpoint Harmony – væg til væg

Aalborg Kommune har siden maj 2021 brugt løsningen Checkpoint Harmony til at varetage sikkerheden for 19.000 postkasser hos medarbejderne i kommunen. Sikkerhedsspecialist René Ellersgaard, Aalborg Kommune, fortæller, at værktøjet har medvirket til at højne informationssikkerheden "som prioriteret indsats for medarbejdere og ledelse i kommunen".

Aalborg Kommune, Danmarks tredjestørste by og Nordjyllands største arbejdsplads med 18.000 ansatte fordelt på 700 lokationer, håndterer 19.000 postkasser gennem Microsoft 365. Tidligere blev kommunens mailkonti beskyttet af Defender for Office 365. Efter skiftet til Checkpoint Harmony oplevede kommunen en øget arbejdsbyrde for it-supporten. Kommunen havde i en årrække brugt Defender for Office 365 til e-mail-sikkerhed, men da det var tid til at forny licensen i 2021, var dækningsvilkårene blevet ændret. Både tablets, tynde klienter, og mobile brugere havde ikke længere det samme beskyttelsesniveau som brugere, der fik adgang til e-mail direkte fra desktop-systemer. Prisen for abonnementet steg også markant.

"For det første var vi nødt til at sikre ensartet e-mail-sikkerhed for alle typer af brugere. For det andet ville vi gerne kigge på økonomien. Vi gik derfor i gang med at afdække markedet," siger René Ellersgaard. Valget faldt på Checkpoint Harmony, som kaldes en "filtreringsplatform", der dækker Microsofts samarbejdsværktøjer, som Teams, Sharepoint, OneDrive og så de 19.000 postkasser. René Ellersgaard: "Da vi brugte Defender for Office 365, brugte vi ikke særligt meget tid på produktet, det kørte og passede nærmest sig selv. Da vi skiftede til Checkpoint Harmony, blev vi klar over, at vi havde langt flere potentielle phishing og spam mail der endte i brugernes postkasser, end vi var opmærksomme på".

Han vurderer, at antallet af sager er steget fra mellem en og to om måneden til mellem 20 og 25 sager om ugen. Det er ikke nødvendigvis dårligt. Det dækker over, at der "slap betydeligt mere ind i indbakkerne med Defender for Office 365, end der nu gør med Checkpoint Harmony".

"Hvis der bliver lagt en ondsindet fil ind i chatten i et Teams møde, vil vores Harmony beskyttelse reagere på det. Pointen er, at systemet med høj præcision fanger utroværdige filer, mails og falske links før de dumper ind i folks samarbejdsværktøjer. Det har været med til at hæve arbejdsbyrden for vores supportfunktion, men haft stor betydning for beskyttelsen af data," siger René Ellersgaard.

Fanges tidligere

Med Checkpoint Harmony fanges flere falske og utroværdige beskeder. Til gengæld er det langt nemmere at administrere for it-supporten, da de oplever et intuitivt og nemt overskueligt interface. Især AI og Machine Learning delen i Checkpoints løsning, gør den en tand bedre.

René Ellersgaard: "I vort Microsoft 365 miljø går CheckPoints løsning ind foran vores postkasser og smager på de tilsendte mails, inden brugerne modtager dem i indbakken. Hvis løsningen kommer frem til, at vi skal passe lidt på med en indkommende mail, blokeres den. Systemet sender herefter en besked til brugeren om, at mailen er lagt i karantæne. Brugeren kan nu vælge at svare tilbage til it-supporten, med ønske om frigivelse. Support flowet er bygget op på den måde, at der ved ønske om frigivelse bliver oprettet en sag i Service Management systemet. Vort team i it-supporten foretager herefter en dybere analyse af mailen, og finder frem til om den må frigives eller fortsat skal være i karantæne".

René Ellersgaard siger, at dialogerne mellem it-supportfunktionen og brugerne, som har fået stoppet mails, har medvirket til at skabe øget opmærksomhed i organisationen vedrørende hacking og falske mails. Det har været med til at løfte informationsikkerheden som en prioriteret indsats i vores organisation.

Svært med præcise tal

"Det er svært at sætte tal på den generelle bedring, især da vi ikke havde noget målbart tidligere. Jeg kan sige, at vi bruger tid i vores it-supportfunktion på at håndtere det her. Men det er tid, der er givet godt ud i forhold til beskyttelsen af data. Det er jo et ufravigeligt krav, at vi beskytter data, og at vi har fået høj beskyttelse på den største angrebsflade, giver rigtig god mening. Vores it-supportfunktion investerer årligt ressourcer svarende til en hel måneds fuldtidsarbejde fra én medarbejder," siger René Ellersgaard,

Landechef Morten Gransøe, Check Point Harmony: "En af de helt centrale funktioner er, at vores løsning, som ligger i skyen er skudt ind foran kommunens samarbejdsværktøjer og indbakker. Vores analyser viser, at vi via AI og Machine Learning kan fange op til 99 pct. af indgående phishing mails, inden de kommer ind i organisationen. Det gør en stor forskel for Aalborg Kommune, at de falske mails stoppes, før de når ind til brugerne. Hvis en bruger trykker på et forkert link, vil der efterfølgende kunne ske store ulykker. Opmærksomheden med at stoppe phishingmails, inden de kommer ind i organisationen, er et emne, der har vokset sig større i 2024 i landets kommuner".

Første bastion

Med Aalborg Kommunes tidligere løsning var de mobile brugere ikke særligt meget i fokus.

René Ellersgaard: "Mange brugere benytter i dag deres mobiltelefon til at håndtere de nemme hurtige mails. Så det er rigtig godt at have Checkpoint Harmony inde over som en første bastion, der fanger utroværdige mails i opløbet og give brugerne en nem mulighed for at reagere på falske positive".

Han siger, at dialogen med de brugere, der får blokeret mails og som gerne vil have dem frigivet, selv om de er falske, ville være et godt sted at sætte ind med awareness kampagner.

"Vi kigger på at målrette vores kampagner, overfor de mest insisterende brugere på at få frigivet mails, der åbenlyst er falske. Vi kan sandsynligvis få mest ud af at gøre en ekstra indsats der."

I vort Microsoft 365 miljø går CheckPoints løsning ind foran vores postkasser og smager på de tilsendte mails, inden brugerne modtager dem i indbakken. Hvis løsningen kommer frem til, at vi skal passe lidt på med en indkommende mail, blokeres den. Systemet sender herefter en besked til brugeren om, at mailen er lagt i karantæne. Brugeren kan nu vælge at svare tilbage til it-supporten, med ønske om frigivelse. Ved ønske om frigivelse oprettes en sag i Service Management systemet. Vort team i it-supporten foretager herefter en dybere analyse af mailen, og finder frem til om den må frigives eller fortsat skal være i karantæne.

Sikkerhedsspecialist René Ellersgaard, Aalborg Kommune

DMARC

Ved implementering af DMARC reject politik (Domain-based Message Authentication, Reporting & Conformance), der hjælper med at beskytte e-mails mod svindel og falske afsendere) købte kommunen et analyseværktøj ude i byen. Værktøjet hjælper Aalborg Kommune med at forstå og optimere deres DMARC-politikker og gør det nemmere at overvåge, analysere og forbedre e-mailsikkerheden ved at give indsigt i, hvordan en kommunens domæner bliver brugt og potentielt misbrugt i e-mails. Dette værktøj og tilsvarende produkter koster i dag 5000-6000 dollars om året, men er installeret som en feature i Check Point Harmony løsningen, som Aalborg Kommune forventer at kunne tage i brug i løbet af kort tid.

"DMARC featuren viser meget godt én af de store fordele ved Checkpoint Harmony, nemlig at vi løbende modtager og kan implementere nye løsninger, som forbedrer sikkerheden i vores organisation," siger René Ellersgaard.

Et nemt farvel til bøvlet mødeteknologi

»Jeg elsker videomøder!« – sagde ingen, nogensinde. Skiftet til hybridarbejde har accelereret brugen af videokonferencer. Desværre udhuler udfordringer med det tekniske udstyr ofte produktiviteten og værdien af de digitale møder.

Digitale møder er en central, men ofte knap så værdsat del af den hybride arbejdsdag, hvor flere skiftevis stempler ind på kontoret og arbejder hjemmefra. Det er især besvær med tilslutning af enheder, skærmdeling og knas med lyden, der gør, at møderne ses som tidsspilde, der kunne være brugt på reelt arbejde.

Men de udskældte digitale møder spiller en vigtig rolle for vidensarbejdet i moderne organisationer. Ifølge Danmarks Statistik* er hjemmearbejde nu på sit højeste siden COVID-19, og 385.000 af de offentligt ansatte (43 procent) arbejder hjemmefra mindst én dag om ugen.

Et produktivt møde kræver sin skærm

Det stiller ifølge Lasse Holst, der er Smart Office Relationship Manager hos Lenovo, nye krav til mødelokalets pædagogiske design og udstyr. Han peger på, at selvom møderumssystemer generelt er blevet nemmere at bruge, foretrækker mange at bruge egen PC, da det stadig kan virke kompliceret eller besværligt at koble sig på nyt udstyr.

»En af de store udfordringer med digitale møder, vi oplever hos kunderne, er, at ikke alle føler sig trygge ved at bruge udstyret. Hvis vi skal udnytte den smarte teknologi, skal den være nem og intuitiv. Fx ved at samle alle funktioner i én skærm, så man blot skal tilslutte den enhed, man allerede er fortrolig med, nemlig sin egen bærbar,» siger Lasse Holst.

Fleksibel mødeskærm fra start til slut

Det er lige præcis, hvad den nye Lenovo ThinkVision-skærm gør. Den samler alle møderummets enheder – projektor, smartboard, mikrofon og højtalere – i én skærm, uden behov for manuel tilslutning og/eller justering forud for mødet.

Der er tale om en interaktiv alt-i-én touchskærm i storformat (iLFD). Det intuitive 10-punkts touch-interface og Smart Whiteboard software gør, at deltagerne kan skrive noter direkte på skærmen med en pen eller fingrene. Skærmen understøtter dermed alt fra brainstorming til præsentationer og videokonferencer.

Hele værktøjskassen i et device

Den AI-drevne 4K-skærm står knivskarpt til præsentationer. Sammen med de indbyggede mikrofoner og 15W x 2-højtalere fanger og leverer 4K AI-kameraet krystalklare billeder og lyd inden for otte meter. Dermed kan alle deltagere tydeligt se og følge med i, hvem der taler – uanset om de er i lokalet eller ej.

Skærmen har indbygget Wi-Fi og web-browseradgang, flere tilslutningsmuligheder (BYOD/ BYOM) og Smart Switching, der gør den kompatibel med andre enheder. Den trådløse castingløsning – W20-dongle – understøtter smarte enheder med forskellige porte (USB-C, HDMI, USB-A) uden ekstra softwareinstallationer.

Sikkerhed og komfort i højsædet

Design og materialer er konstrueret til at minimere energiforbruget og påvirkningen af miljøet. Fx sørger Lenovo Asset Recovery Service for, at skærmen kan tages retur til genanvendelse med certifikater og tal, som kan bogføres i det grønne regnskab. ThinkVision kan desuden klimakompenseres gennem Lenovos CO2 Offset Service.

Sikkerhed og komfort er også i top. Fx justerer skærmen automatisk lys- og lydstyrken til omgivelserne. Og når deltagerne forlader mødet med deres computer, følger alle filer og samtaler på skærmen med, så fortroligt materiale ikke efterlades.

Lenovos ThinkVision fås i tre størrelser (65", 75" og 86"). Og for SKI 50-07-kunder ligger skærmen tilmed i den fornuftige ende af prisskalaen.

Kort om Lenovo ThinkVision

- Plug and play-løsning via USB-C-kabel
- Touchscreen med mikrofon, højtalere, 4K-kamera, indbygget browser og screen casting
- Tre skærmstørrelser; 65", 75" og 86"
- Tilkøb af CO2-kompensation og Lenovo Asset Recovery Service
- Tilgængelig via SKI 50-07

Lenovo
ThinkVision

Lenovo

Work Smarter with Your Team

Boost Collaboration with the Innovative
ThinkVision Display

Tilgængelige via SKI 50-07

Plug & play

Environmental
friendly

Cost Saving

High quality
Touch Screen with
bright colors

Build-in Microphone/
speaker/4K Camera
reaching up to 8 meters

Wall bracket is
included

DDH: Ny borgerservice med kunstig intelligens til 2,5 mio. danskere i 40 kommuner

Den Digitale Hotline bestående af 40 kommuner har indgået kontrakt med Deloitte og boost.ai om udvikling af nye borgerservicekanaler til 2,5 mio. danskere. Løsningen bygger på AI.

Næste gang en borger henvender sig til en kommunal service kan det med stor sandsynlighed være med en chatbot, der er programmeret med AI, som leverer svarene. Den Digitale Hotline har på vegne af 40 kommuner underskrevet en kontrakt om nye borgerservicekanaler.

“Vi har skabt et solidt fundament i arbejdet med borgervendte AI-servicekanaler med chatbotten Muni siden 2020. Vi tror på, at vi kan udnytte AI's potentiale yderligere i en ny serviceudvikling i de kommende år. Vores erfaringer de seneste fire år har skabt et organisatorisk skelet i samarbejde om digital borgerservice, og det bruger vi som afsæt. Vi bygger ovenpå de fundament, vi allerede har, og vil give 2,5 mio. borgere adgang til nye services,” siger Chef for Borgerservice i Aarhus kommune og formand for DDH's styregruppe, Lene Hartig Danielsen.

I første omgang handler det om at migrere Chatbotten Muni, så al viden og erfaringer fra de seneste fire år tages med over på den nye platform. Men derefter er der fokus på videreudviklingen af de servicekanaler, som DDH-kommunerne tilbyder borgerne i dag for at give dem det bedst mulige møde med det offentlige Danmark.

“Der er over 450.000 samtaler med borgerne i rygsækken hos Muni, der nu er klar til at blive videreudviklet for at forløse de potentialer, der forventes at ligge i AI-teknologien efter de sidste par års store teknologiske fremskridt inden for både generativ AI og store sprogmodeller,” siger Lene Hartig Danielsen.

Projektleder Torben Glock, Aarhus Kommune: “I det tidligere AI-system fra

2020 handlede det om at designe en masse dialogflows med foruddefinerede svar. Med det nye Muni fra 2024 vil teknologien have en større sprogforståelse via sprogmodeller og dermed bedre kunne besvare spørgsmål direkte og hjælpe borgere med at finde relevante informationer på kommunernes hjemmesider ved at crawl dem, hvis Muni ikke kan svare”.

Partnerskab

Det kommunale partnerskab er et vigtigt skridt for at skabe en stærk fælleskommunal service til borgerne uden den enkelte kommune i øvrigt selv mister terræn. I DDH hjælper vi hinanden med at hjælpe borgerne og udvikle den kommunale service. Vi glæder os til at se resultaterne af dette spændende samarbejde samt den effekt, det vil have på den service, som vi tilbyder borgerne.

“Det er sådan set ikke digitalisering DDH leverer. Det er serviceudvikling, men vi nyttiggør helt naturligt digitalisering i den rette sammenhæng for at skabe endnu bedre service,” siger Lene Hartig Danielsen, der fortæller, at fire IT- og digitaliseringschefer fra KITA har været med i forarbejdet med at sikre principperne for rammearkitekturen og formulere de non-funktionelle krav, og at det har givet værdifuldt input til styregruppens arbejde. Kontrakten med Deloitte og boost.ai løber alt i alt op i cirka 11 mio. kr. I den tidligere Muni løsning fra 2020 var IBM hovedleverandør af chatbotten. Efter at den nye Muni platform forventes at blive rullet ud i foråret 2025, vil IBM blive erstattet af det nye samarbejde med Deloitte og boost.ai

” I det tidligere AI-system fra 2020 handlede det om at designe en masse dialogflows med foruddefinerede svar. Med det nye Muni fra 2024 vil teknologien have en større sprogforståelse via sprogmodeller og dermed bedre kunne besvare spørgsmål direkte og hjælpe borgere med at finde relevante informationer på kommunernes hjemmesider ved at crawl dem, hvis Muni ikke kan svare.

Projektleder Torben Glock, Aarhus Kommune

” Der er over 450.000 samtaler med borgerne i rygsækken hos Muni, der nu er klar til at blive videreudviklet for at forløse de potentialer, der forventes at ligge i AI-teknologien efter de sidste par års store teknologiske fremskridt inden for både generativ AI og store sprogmodeller.

Formand for DDH's styregruppe Lene Hartig Danielsen, Aarhus Kommune.

Nye kommuner

I dag har DDH's AI-samarbejde 36 kommuner som medlemmer. På den nye platform vil der være 40 kommuner. Det dækker over, at syv nye kommuner kommer ind i samarbejdet og tre nuværende medlemmer glider ud.

”Efter 5 års samarbejde med chatbotten MUNI er vi glade for at kommunerne bakker op om et fortsat samarbejde om AI services. Tre eksisterende samarbejdskommuner (Ikast-Brande, Læsø og Roskilde) deltog ikke i udbudsprocessen, mens syv yderligere kommuner er med i samarbejdet om den nye AI-platform (Vejen, Varde, Ringsted, Middelfart, Helsingør, Ishøj og Fredericia),” fortæller Lene Hartig Danielsen. Torben Glock: ”Det er meget indhold, der skal med over på den nye platform. Vi har gennem årene udvidet med servicekanaler, så vi dækker snart sagt alle områder, som borgerne kontakter os om, indenfor den kommunale verden. Vi har også nogle integrationer, vi skal have lavet. I vores gamle chatbot kan man lave tidsbestillinger til borgerservice. Det skal vi selvfølgelig også have med over på den nye platform:

Vi forventer også, vi får Voice-teknologi i spil på den nye platform”.

”Vi forventer også at få moderniseret hele løsningen. Der sker et skifte i den måde, hvorpå vi arbejder bag linjerne. I det gamle setup skulle vi formulere alle spørgsmålene og svarene selv. Og vi skulle selv lave alle træningsdata, så der var rigtig meget rugbrødsarbejde. I det nye setup regner vi med at få hjælp fra generativ AI til at løse sådanne opgaver gennem automatisering af arbejdsgange,” siger Torben Glock. Lene Hartig Danielsen siger, at kunstig intelligens skal nyttiggøres og bruges med intelligens, altså menneskelig intelligens. ”Man kan ikke bruge det hovedløst. Det skal bruges med omtanke”.

”Vi har et fundament, og vi har en flerårig praksis, hvor vi tager afsæt i borgerens egen adfærd i kontakten med kommunen. Hvis vi vil have øget tilgængelighed – ubemandet service – med telefoni og mail, så tager vi afsæt i det, borgeren rent faktisk henvender sig om. Det er den serviceudvikling, som borgerservice og kommunerne gerne vil arbejde med i fællesskab,” siger Lene Hartig Danielsen.

FAKTA

DDH startede i 2012 som et samarbejde mellem syv kommuner. I 2025 er der nu 40 kommuner.

Liste over medlemmer som har tilsluttet sig udbuddet.

- Brønderslev
- Egedal
- Favrskov
- Fredensborg
- Frederikshavn
- Fredericia
- Furesø
- Halsnæs
- Hedensted
- Herning
- Helsingør
- Hjørring
- Holbæk
- Holstebro
- Horsens
- Hørsholm
- Ishøj
- Jammerbugt
- Lemvig
- Morsø
- Middelfart
- Norddjurs
- Odder
- Randers
- Ringsted
- Ringkøbing-Skjern
- Rebild
- Samsø
- Skanderborg
- Skive
- Struer
- Syddjurs
- Silkeborg
- Thisted
- Varde
- Vesthimmerland
- Viborg
- Vejen
- Aalborg
- Aarhus

De tynde klienter trænger sig på i Lyngby

I Lyngby-Taarbæk Kommune har afdelingschef for IT- og Informationssikkerhed Mikkel Arp og medarbejderne i IT-afdelingen, lavet et anderledes IT-setup. Brugerne kører et Linux operativsystem (eLux) på deres enheder og arbejder på Windows 11 i ét centralt VDI-miljø. IT-afdelingen styrer hele løsningen "som i de gamle Mainframe dage".

Her 30 år efter, at pc'erne tog livet af de dumme terminaler, er der i det små ved at ske det omvendte. At den tynde klient er ved at genopstå i en mere moderne udgave af "den dumme terminal" som pc'erne i sin tid udraderede.

IT- og Informationssikkerhedschef Mikkel Arp: "For ca. 10 år tilbage befandt Lyngby-Taarbæk Kommune sig i et vadeded, hvor vi skulle finde ud af, hvordan vores fremtidige set-up skulle være. Vi har mellem 7000-8000 enheder, stationære computere, bærbare computere, tablets og mobiltelefoner. Vi skulle finde en vej frem for at have bedre styr på enhederne, som befinder sig på hundredvis af forskellige adresser og tusindvis af skriveborde og ikke mindst, dataene på enhederne".

"I dag vælter det ind med opdateringer fra alle producenter og mange gange ugentligt, fordi informationssikkerhed og beskyttelse af data er blevet den store opgave. Så hvordan opdaterer vi vores enheder? Hvordan gør vi det til en god brugeroplevelse? Hvordan får vi økonomien til at hænge sammen? De spørgsmål er der formentlig også rigtig mange andre IT-chefer i landets kommuner, der stiller".

I de gode gamle dage var en Microsoft opdatering på 2 Mb. I dag er en opdatering både halve og hele Gigabytes. Og arbejdet stopper, mens opdateringen foregår og operativsystemet genstartes.

Det eneste, den tynde eLux klient henter fra datacentrene, er det aktuelle skærbillede. Den tynde klient kræver ikke, at der er en stor CPU, meget RAM og ingen plads på harddisken. Den har ingen programmer liggende på enheden. Det vil sige, når der skal foretages sikkerhedsopdateringer, sker det på serverne i IT-afdelingen. Der er ikke store opdateringer på den lokale enhed.

IT- og Informationssikkerhedschef Mikkel Arp, Lyngby Taarbæk

Løsningen

Løsningen i Lyngby Taarbæk er blevet opbygning af en central VDI-infrastruktur og standard-enheden hos brugeren er en tynd klient. Den store forskel fra 90'erne med terminalerne og frem til i dag – er den hastighed, hvormed data kan flyttes. Med en infrastruktur med fibernet og 5G er det ikke længere en udfordring at flytte store datamængder. Men VPN-opkoblinger, afbrydelser i datastrømme, lokale data og lokale genstarter er ikke altid det, der giver de bedste brugeroplevelser. Opkoblingen mellem den tynde klient og serverne, er hele nøglen til, at VDI fungerer anderledes og bedre, da det kun er skærbillede og tastetryk der skal transporteres mellem tynde klienter og servere. Og afbrydes dataforbindelsen, så etableres den blot igen og man fortsætter præcis hvor man slap, uden at data er mistet, afbrudt eller lagret lokalt. Lyngby-Taarbæk Kommune har i en årrække haft den centrale server infrastruktur med to datacentre, som også kørte, da der var mange Windows pc'er i drift. Det nye er, at med de tynde klienter, som har erstattet de mange lokale Windows pc'er, ligger der ikke store programpakker på klienten, der løbende skal opdateres.

Mikkel Arp: "Det eneste, den tynde eLux klient henter fra datacentrene, er det aktuelle skærbillede. Den tynde klient kræver ikke, at der er en stor CPU, meget RAM og ingen plads på harddisken. Den har ingen programmer liggende på enheden. Det vil sige, når der skal foretages sikkerhedsopdateringer, sker det på serverne i IT-afdelingen. Der er ikke store opdateringer på den lokale enhed.

"Det eneste man kan fra sin enhed er at koble sig op på VDI- infrastrukturen og skifte sin adgangskode via en browser. Al databehandling sker på serverne."

I virkeligheden fungerer de centrale servere som mainframes med styring og databehandling og de tynde klienter som terminaler. Rådhuset i Lyngby har været under ombygning i flere år. Nu er de fleste kollegaer kommet tilbage på rådhuset. Alle brugerne arbejder på de tynde klienter og henter data fra VDI-løsningen. I stedet for at have Windows installeret, så har både de stationære og de bærbare klienter installeret eLux, som er en afart af Linux. Den er meget lidt krævende i forhold til datakraft. Når en bruger med eLux vil bruge Microsoft Office, tilgår de VDI-infrastrukturen og arbejder med programmerne på deres virtuelle Windows 11 maskine der ligger på en server i et af de to kommunale datacentre.

”Det er præcis det, der får vores løsning til at hænge sammen. Hvis du for eksempel har en Lenovo med eLux, sker databehandlingen på serverne og vi kan lynhurtigt tilføje mere RAM eller mere diskplads til den enkelte eller alle brugere.”

Skifter til Windows 11

I forbindelse med kommunens skifte fra Windows 10 til Windows 11 fortæller Mikkel Arp, at en kollega i en anden kommune forventede at skulle bruge otte måneder på at skifte operativsystem. ”Jeg kan godt genkende billedet for jeg har selv haft ansvaret for flere tusinde lokale Windows pc’er. Nu har vi bygget Windows 11 ved siden af Windows 10 på vores servere og har testet det af og godkendt det. Så nedlægger vi Windows 10, og når brugerne starter deres tynde klient næste dag, har de adgang til Windows 11. Det vil tage os otte timer inklusive en lang frokost. I bund og grund behøver vi heller ikke at bekymre os om kryptering på de tynde klienter, da der ikke foregår databehandling på klienterne, og brugerne kan ikke gemme data på dem,” siger Mikkel Arp.

Genbrugte maskiner

Under Coronapandemien i 2020 begyndte Lyngby-Taarbæk Kommune at købe billigere pc’er og

genbrugte pc’er, da de på det tidspunkt havde svært ved at anskaffe nye på grund af leveranceudfordringer.

”Kvaliteten af de billigere enheder, altså bærbare computere, var på daværende tidspunkt ikke nær så gode som Lenovos. Til gengæld er levetiden på vores Lenovo-computere nu oppe på otte-10 år efter de bruges som tynde klienter. Det eneste, der bliver slidt, er batteriet, og det kan heldigvis udskiftes. Datakraften holder nærmest uendeligt, fordi der ikke flyttes eller opbevares data på enhederne. Så vi har nu valgt at købe genbrugte Lenovo maskiner”.

”Det er desuden netop besluttet, at alle mobile enheder fremover skal lejes af IT og Informati- onssikkerhedsafdelingen. Forretningen lejer deres enheder af os. Indtil nu har de selv købt dem. Og så har IT-afdelingen skullet hjælpe dem med at styre deres aktiver, vedligeholde dem og yde service. Når de fremover lejer en mobil enhed af IT-afdelingen for et månedligt beløb på 125 kr., sikrer vi, at den altid fungerer. Går den i stykker henter de en anden – genbrugt maskine – tænder den og så kører de videre,” siger Mikkel Arp, der har et pænt lager af genbrugte Lenovo’er, tablets og smartphones.

VDI

VDI-infrastrukturen er ifølge Mikkel Arp enormt fleksibel. Han kunne godt tænke sig, at alle kommunerne ville anvende og kunne købe VDI infrastruktur fra ”det store fællesskab”, da kommunerne bruger stort set de samme løsninger, og har de samme opgaver med at sidde og opdatere programmer m.v.

”Et af mine drømmescenarier vil være, at KOMBIT på et tidspunkt vil udbyde en teknisk VDI-infrastruktur, som en udvikling af deres nuværende og grundlæggende arbejde med at lave og vedligeholde den basale digitale infrastruktur og bygge services som sikkerhed ovenpå, så kan de bygge sikkerheden ind som en del af den grundlæggende infrastruktur i stedet for at forsøge at få den til at passe ovenpå de mange forskellige løsninger der findes i det kommunale digitale landskab. To fluer med et smæk”. Nogle vil så spørge om ikke KOMBIT bliver et nyt KMD og til det svarer Mikkel Arp ”at det ikke er en bekymring han deler, da KOMBIT har en grundlæggende anderledes holdning til at udvikle og drive digitale løsninger, end KMD havde og at KOMBIT jo primært anvender de private kræfter og muligheder der er i markedet, til at udføre og drive de store løsninger der udgør store dele af den nationale infrastruktur.”

Teknisk info:

VDI infrastrukturen er opbygget på det tidligere VMware, nu Omnisia, Horizon VDI platform i samarbejde med bl.a. Conscia.

De tynde klienter og eLux systemet er opbygget i samarbejde med NEXterminal.

Der anvendes hardware fra både Lenovo (laptops), NEXterminal (stationære), Apple (tablets og smartphones), DELL (servere) m.fl.

Magasinet KITA fylder 25 år

Hip-hip-hurra. Magasinet KITA alias KIT Magasinet fylder 25 år. Første udgave i 1999. Det nyeste i november 2024. 25 år i streg. Godt gået.

Det viste sig at være en god idé at udgive det første KIT-Magasin i 1999. Det var et medlemsmagasin for den del af foreningen, hvor cheferne havde hjemme. Nummeret blev navngivet Kit-Magasinet – efter foreningens navn dengang. På daværende tidspunkt var der to landsdækkende foreninger, der efter en årrække hver for sig – teknikere og chefer - fandt sammen på en generalforsamling i 2002. Chefforeningen KIT havde tre år tidligere begyndt at udgive KIT-magasinet. Det har så holdt ved lige siden og er i dag både et medlemsblad og et magasin om digitaliseringen og governance af samme i den kommunale sektor. I dag hedder det Magasinet KITA. Første gang ordet "digitalisering" optrådte i magasinet spalter var i 2004. Egentlig var det ikke et ord jeg for alvor heppede på. Verbalsubstantiver – er verber – der bliver lavet om til substantiver og som oftest ender på -ing – men hvor grundledet bliver skjult. Man ved simpelt hen ikke, hvem der digitaliserer. På den anden side er det også sådan med sprog, når noget først får fat eller vinder indpas, bliver det den nye normal. En ny slags standard. Digitalisering var ordet. Det bredte sig. Det viste sig både stærkt og levedygtigt. Uden rigtigt at det var til at komme af med igen. Som et plaster med ekstra stærkt klister.

25 år. Der er sket meget i den tid. I denne udgave har vi et interview med en af foreningens legender – nemlig Per Stenaa fra Nordfyns Kommune. Han har været med hele vejen. Han var med, da det første magasin blev udgivet. Han var dirigent, da de to foreninger blev lagt sammen på generalforsamlingen i 2002. Per Stenaa fortæller om foreningen og om sit job. (Se artikel side 36).

I begyndelsen af magasinets levetid var leverandørerne mere synlige end de i dag. De fyldte sikkert også mere. Der var 273 kommuner og 14 amter. Og hver eneste kommune købte selv ind. Men efterhånden fik KIT-Magasinet mere sikre ben at stå på. Det var kommunernes rolle som "kunder" som "forretningsansvarlige" der blev det stof, som kom til at fylde i magasinets spalter.

De første år

It-understøttelsen, digitaliseringen blev en del af sproget, og kommunalreformen – med den noget tekniske varebetegnelse - Strukturreformen – og ikke nok med det – et nyt magasin på brættet – Strukturmagasinet udgivet af amterne. Det endte brat. Der var gang i den. "Bornholm begynder at kaste af sig. I en nyud-

Forsiden fra første udgivelse i 1999, hvor der bl.a. var et interview med daværende direktør for Kommunedata, Lars Monrad-Gylling, og der kunne læses om hvordan IT-arbejdspladsen skulle inrettes i år 2000. Vist længe før der blev tænkt på hjemmearbejdspladser....

givet rapport fra Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut (AKF) hedder det, at den ny kommunale organisation kan noget andet og noget mere end de gamle små organisationer med hensyn til professionalisme og kompetence. 82 pct. af lederne på de 117 virksomheder, som Bornholms regionskommune består af, mener, at der med den ny organisation nu er skabt nogle rammer, som giver muligheder for et yderligere løft". Optimismen var stor.

Så kom de kommunale fusioner i 2006. 66 kommuner opstod som følge af fusioner. 32 fortsatte som de var – med eller uden kattelerm – også et nyt ord i den sammenhæng. Kommuner under 50.000 indbyggere kunne i princippet ikke fortsætte selv, ifølge reformen. Men hvis de brugte kattelerm – når de var under 50.000 indbyggere – kunne de opnå dispensation og fortsætte på egen hånd. Det var der nogle der gjorde. Tilbage stod 98 kommuner og fem regioner.

KMD til salg

Forinden havde daværende erhvervs- og økonomiminister Bendt Bendtsen (K) i 2005 pålagt KL - som ejere af KMD - at sætte selskabet til salg, fordi mere end 25 pct. af KMD's omsætning gik udenom kommunerne. Der gik næsten fire år, inden virksomheden blev solgt for 2 mia. kr. til kapitalfonden EQT/ATP. Salget af KMD var startskuddet for KOMBIT. I 2009, efter KMD var blevet solgt, opstod der en ny situation på det kommunale it-marked. Kommunerne havde været vant til at ringe til KMD, når et it-problem i kommunen skulle løses.

- fortsættes på side 28 ►►

FilArkiv

En brugervenlig, digital arkivløsning, der effektivt håndterer arkivering, søgning og visning af scannede og elektroniske dokumenter.

FilArkiv er velegnet til alle typer digitalt materiale såsom

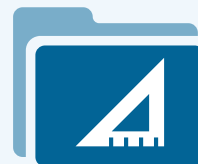
Byggesager

Miljøsager

Aktindsigt

Tegninger

For at styrke selvbetjening og høste digitaliseringsgevinster er det muligt at give borgere og erhvervsliv fri online adgang fra alle platforme til FilArkiv-løsningen.

FilArkiv anvendes af 39 danske kommuner og 3 norske kommuner.

JO INFORMATIK

Magasinet KITA fylder 25 år 25

En af de store historier i KIT-Magasinet var da Folketinget etablerede Udbetaling Danmark med finansminister Claus Hjort Frederiksen (V) i spidsen. En opgave hvor 140 mia. kr. i udbetalte ydelser blev flyttet fra kommunerne over til ATP i staten. Uden EU-udbud i øvrigt.

“Mantraet for at flytte udbetalinger fra kommunerne over til ATP hedder “sikker drift”. Det omfatter udbetalinger og den centrale sagsbehandling af folkepension, førtidspension, boligstøtte, barseldagpenge eller børnebidrag, der senest skal gå i gang efteråret 2012”, skrev KIT-Magasinet i oktober 2011.

Bølgeplaner og monopolbrud

Herefter gik det slag i slag med bølgeplaner fra KL om selvbetjeningsløsninger. Edag3, hvor breve med porto (rudekuverter) skulle erstattes af digitale breve, og hvor indbetalinger på giroblanketter på posthuse røg ud til fordel for netbank. Det var et overvældende skifte i disse år for 10 år siden.

Samtidig gennemførte KOMBIT monopolbruddet som var udfasningen af KMD's fagsystemer. De fællesoffentlige digitaliseringsstrategier kom på dagsordenen, obligatorisk digital post blev introduceret og fylder nu 10 år. KOMBITs/KMDs Støttesystemer, rammearkitektur, kommunernes digitale infrastruktur, fællesoffentlige løsninger og professionalisering af kommunernes IT-organisationer, OS2 – fællesoffentligt samarbejde om Open Source, Open Data og de kommunale fællesskaber.

Alt det er gennem årene blevet beskrevet i faglige artikler med kommunerne og de fællesoffentlige interessenter som kilder og modtagere. Det er ikke gået ubemærket hen.

Magasinet KITA siger tak for de første 25 år.

Conventu

Onlinemøder - sikkert og enkelt

Det sikre onlinemøde

Conventu fra Semaphor sikrer, at det fortrolige møde foregår "bag lukkede døre". Med brug af **de nyeste sikkerhedsstandarder og hosting i Danmark** kan ingen lytte med, og data sendes ikke til tredjelande.

Conventu kan let opsættes til at imødekomme mange forskellige behov – også dine. Du kan f.eks. gennemføre lovlig sagsbehandling med **MitID- og medarbejderlogin** via f.eks. ADFS og Den Fælles-kommunale Infrastruktur.

Med en **opetid på 99,97%** og ingen licenser eller krav til installation og oprettelse, kan du tage fuld kontrol over din mødeløsning og skabe nye muligheder for din digitale kommunikation.

Nysgerrig?

Læs mere på conventu.dk eller ring uforpligtende på telefon **35 300 700**

Tal også andre sikre it-løsninger med Semaphor

Semaphor er eksperter i open source, og ud over Conventu, leverer vi sikre open source-løsninger til bl.a.:

- Fildeling
- Chat
- 2FA login
- Konfigurationsstyring
- Monitorering
- Visualisering
- Infoskærme

Alt det kan du læse mere om på semaphor.dk

SEMAPHOR

Trekronergade 147B
2500 Valby
tlf. 35 300 700
info@semaphor.dk

AI-projekter

Manglende koordinering kan resultere i kommunal AI-hype

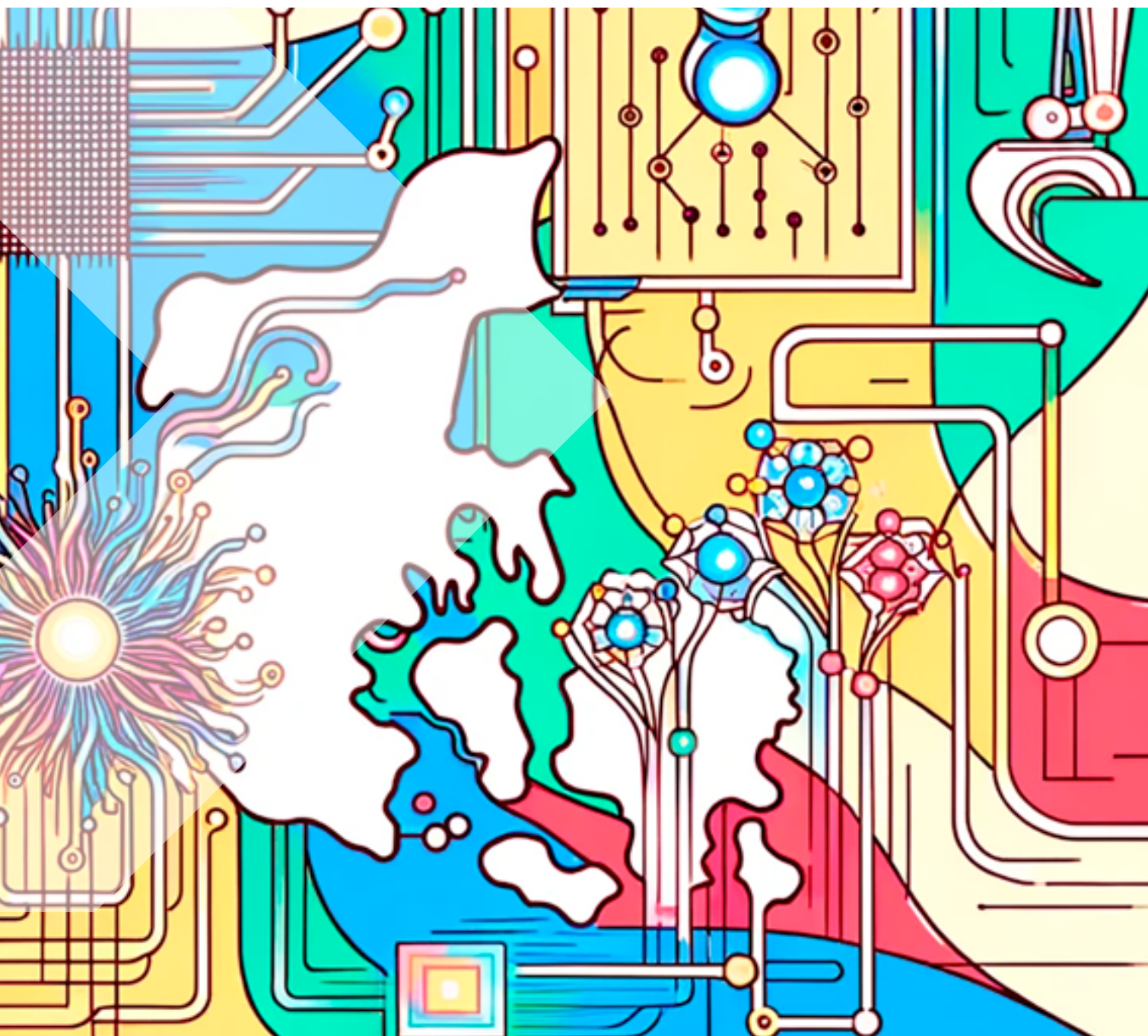
En del af de opgaver, som i dag søges løst i kommunerne med kunstig intelligens, kan løses med almindelig software. Overlap af AI-projekter er et problem, som bør løses med større koordinering, mener flere. Andre vil komme hypen til livs ved at arbejde konkret med at skalere de bedste projekter.

Landets 98 kommuner har gang i 116 AI-projekter inden for 12 områder, der strækker sig over administration, borgerservice, beskæftigelse, sundhed og ældre til økonomi. Projekterne bliver stadig flere, og næsten ugentligt indmelder kommunerne nye projekter til det AI-land-kort, som Kommunernes Landsforening har lavet. Men der er stor forskel i aktiviteten fra kommune til kommune. Derfor melder spørgsmålet sig helt naturligt, om der er gået kommunalt AI-hype i den. Og som det fremgår af indmeldingerne, er der flere af kommunerne, der uafhængigt af hinanden arbejder med de samme opgaver. Introduktion af

Co-pilot, akt-indsigtssystemer, chatbots, der kan betjene borgere, er blot nogle af de indmeldte AI-aktiviteter, hvor indsatserne i kommunerne synes at "overlappe" hinanden.

Spørger man Anders Elbak, igennem 27 år erfaren IT-markedsanalytiker, ser det ud, som om der nogle steder er mere fokus på at bruge AI end på at løse et problem. Og andre steder arbejdes der med AI på at imødekomme et behov, som ikke nødvendigvis er der.

"Generelt – både i den private og den offentlige sektor – er det ligesom i sin tid, da Internet of Things kom frem. Det var vældig smart at udvikle

et køleskab, der kunne fortælle dig, at du skulle skrive mælk på indkøbslisten, men der var ikke rigtig behov for sådan en service,” siger Anders Elbak.

Han peger samtidig på, at det som man kalder AI-løsninger, ofte blot er automatiseringer.

Forarbejdet undervurderes

Yderligere noterer han, at en del af de opgaver, som kommunerne søger løst via AI, sandsynligvis kan løses ved at købe standardsoftware, som allerede er på markedet.

”Der er flere kommunale projekter, som optræder i KL’s AI-landkort, som burde kunne løses med tilgængelig software - f.eks. automatisk faktura-behandling og videresendelse af e-mail og servicehenvendelser”, siger Anders Elbak.

Og desuden, tilføjer han, vil de leverandører, der sælger systemer til kommunerne, hen ad vejen udvikle AI-løsninger til deres systemer, for ellers

vil de ikke være konkurrencedygtige. Der er endda stor sandsynlighed for, at leverandørens AI-løsning vil være tilgængelig hurtigere end kommunens egen.

Når det er sagt, er Anders Elbak dog ikke i tvivl om, at AI har et potentiale til at løse mange kommunale opgaver, eller hjælpe medarbejderne i kommunerne med at udføre deres arbejde. Ofte vil der også være værdi i, at kommunerne får noget erfaring med AI, så de fremover kan blive bedre til at udnytte det.

”Men tit undervurderes forarbejdet ved at indføre AI-løsninger. Det helt afgørende er, at tilgængelige data bearbejdes og kategoriseres, så de er både brugbare og lovlige at anvende. Og det er et stort arbejde. Ofte er der også en masse viden som ikke er dokumenteret, så der er risiko for, at AI-modellen bliver trænet på et mangelfuldt grundlag”.

- fortsættes på side 32 >>>

Generelt finder han det fornuftigt at arbejde med kommunale sprogmodeller baseret på kommunale termer og kommunalt sprogbrug. Det kan gøre arbejdet lettere for de kommunale medarbejdere. Blot skal sprogmodeller ikke blive for tekniske i services, der er rettet mod borgerne, og så er det vigtigt at sikre, at medarbejderne tager løsningerne i brug.

Der mangler koordinering

Partheepan Vijayamohan, AI-udviklingskonsulent, i Kalundborg Kommune, er en af de "håndværkere", der i den kommunale dagligdag sidder med AI-projekterne. Da Magasinet KITA træffer ham, har han netop indmeldt tre projekter fra Kalundborg i KL's landkort og fire mere er på vej. Han mener ikke, at man generelt forbinder kommunernes mange AI-projekter med hype, men han forudser, at de kan blive det.

"Det gode ved hypen omkring AI, ChatGPT og co-pilot er, at det får kommunale medarbejdere, der ellers er skeptiske overfor AI, til at blive nysgerrige. Hypen bryder isen. AI er så at sige en øjenåbner for mange", siger Partheepan Vijayamohan.

Partheepan Vijayamohan har været drivkraften bag projektet KommuneGPT, da han arbejdede i Næstved kommune, hvor et projekt gik ud på at skabe en fælleskommunal chatbot løsning baseret på kommunale vejledninger, lovgivning med mere - et projekt hvor flere kommuner som Odense, Aarhus, Vejle og Sønderborg deltog. Det har til formål at gøre det lettere for medarbejderne at finde relevant viden inden for de kommunale rammer.

Når han kigger på de indmeldte projekter i KL's kommunale AI-Danmarks-kort ser han, at mange kommuner arbejder med de samme ting. F. eks aktindsigt og introduktion af Co-Pilot – Microsofts svar på ChatGPT i deres office-pakke.

"Det ville være oplagt, at kommunerne i flere tilfælde gik sammen om at løse opgaver med AI, for der er en stor fællesmængde af opgaver, hvor lovgivning og datagrundlag er det samme. Men det kræver noget mere koordination, kommunerne imellem. Det er ikke nok, at vi i KL-regi præsenterer hver vores AI-løsninger for hinanden i Netværksfora og deler viden, men også deler løsninger," siger Partheepan Vijayamohan.

Generelt - både i den private og den offentlige sektor - er det ligesom i sin tid, da Internet of Things kom frem. Det var vældig smart at udvikle et køleskab, der kunne fortælle dig, at du skulle skrive mælk på indkøbslisten, men der var ikke rigtig behov for sådan en service.

Markedsanalytiker Anders Elbak

AI-genereret foto
Partheepan Vijayamohan

Det ville være oplagt, at kommunerne i flere tilfælde gik sammen om at løse opgaver med AI, for der er en stor fællesmængde af opgaver, hvor lovgivning og datagrundlag er det samme. Men det kræver noget mere koordination, kommunerne imellem. Det er ikke nok, at vi i KL-regi præsenterer hver vores AI-løsninger for hinanden i Netværksfora og deler viden, men også deler løsninger.

AI-udviklingskonsulent Partheepan Vijayamohan, Kalundborg

RoboRef halverer tidsforbrug på referater

RoboRef er en AI-service til at transformere referat- og resuméudarbejdelse i det offentlige. Ved hjælp af ChatGPT 4.0 effektiviserer RoboRef møder, tilbyder flersprogede oversættelser og har en åben arkitektur.

RoboRef bruges bl.a. i Roskilde og Aarhus kommuner. Tim Daniel Hansen, Managing partner i Droids Agency, som har udviklet Chat GPT-modellen og promptet den med relevante kommunale terminologier, fortæller, at RoboRef f.eks. kan afkorte den tid det tager at lave et referat af en samtale i et jobcenter fra 15 til 7 minutter. Bruttopotentialt tager udgangspunkt i et tidsforbrug på 150.000 timer alene i Aarhus Kommunes Jobcenter til referatskrivning.

Roboref er udviklet sammen med ti offentlige myndigheder og den nationale klynge af digitaliserings-virksomheder, Digital Lead. Projektet har desuden fået støtte fra EU.

Tim Daniel Hansen følger debatten om værdien af at udvikle danske sprogmodeller. Han mener, at RoboRef-casen er et eksempel på, at man godt kan bruge internationalt udviklede sprogmodeller om Chaptgpt og komme langt med løsninger, der kan bruges i den offentlige sektor.

Han frygter faktisk, at beskyldningen om kommunalt AI-hype netop kan blive til virkelighed, hvis en sådan koordination ikke materialiserer sig. Men hvem skal der stå for opgaven – om det er KOMBIT eller andre - ved han ikke. I hvert fald er den digitale taskforce, som regeringen med KL's støtte har nedsat i regi af Digitaliseringsministeriet og -styrelsen ifølge Partheepan Vijayamohan for langt væk fra kommunernes hverdag.

Taskforce skal afklare rammerne

Frederik Nordentoft, kontorchef for digitalisering og teknologi i KL, som har sat AI-landkortet i værk, er enig i, at der er for meget hype om AI i kommunalt regi.

“ Det, der puster til hypen er især, når konsulentfirmaer laver rapporter om, at kommunerne kan spare et stort antal årsværk med AI. Det er ikke realistisk. Men jeg tror på, at vi over tid kan skabe værdi, hvis vi arbejder konkret med enkelte cases og skalerer de bedste projekter”.

Han peger på, at der er mange ting, der teknisk kan lade sig gøre, men som ikke lader sig gøre rent juridisk som det ser ud i dag.

“Derfor har vi også tiltro til, at den taskforce, som nu er nedsat under digitaliseringsstyrelsen, kan være med til at afklare rammerne for, hvordan vi bruger AI.

Frederik Nordentoft mener også det er nødvendigt at eksperimentere og udvikle mindre sprogmodeller, der taler “kommunalsk”.

“I det øjeblik sprogmodellerne bliver en del af den kommunale IT-infrastruktur, er vi nødt til at vide, hvad de internationale sprogmodeller er trænet på. I dag er der ingen gennemsigtighed, og det har vi brug for,” slutter han.

” Det, der puster til hypen er især, når konsulentfirmaer laver rapporter om, at kommunerne kan spare et stort antal årsværk med AI. Det er ikke realistisk. Men jeg tror på, at vi over tid kan skabe værdi, hvis vi arbejder konkret med enkelte cases og skalerer de bedste projekter.

Kontorchef for digitalisering og teknologi i KL, Frederik Nordentoft

2025

Husk at sætte kryds i kalenderen til de kommende arrangementer i KITA

6. og 7. marts 2025

KITA Generalforsamling og Temadag 2025

11. og 12. september 2025

KITA Efterårsseminar 2025

24. september 2025

Digitaliseringsmessen 25

Nærmere information omkring temadage og regionsmøder for 2025 udsendes når de er fastlagt.

Vi glæder os til at se dig

Kommunale IT- og Digitaliseringsansvarlige

itchefer.dk

Open Data DK har vokseværk

Antallet af kommuner og regioner, der melder sig ind i Open Data Fællesskabet, er næsten fordoblet de seneste to år. Fra 24 i november 2022 til 47 i november 2024. Det vækker stor glæde hos bestyrelsesformand Bo Fristed, Open Data DK og chef i Innovation, Teknologi, Kreativitet (ITK) Aarhus Kommune.

Data er servicesamfundets olie. Når det bruges rigtigt, skaber det værdi i organisationer og for brugere – forstået med medarbejdere, interessenter og borgere. Der har været en vis stilstand med tilslutningen i en periode, men det seneste års tid er der kommet hul på bylden.

“Vi har i de seneste år haft stort fokus på IOT-data (Internet of Things) i bygninger. Omkring 40 pct. af alt energiforbrug i Europa bruges på opvarmning og køling af bygninger. Vi er som fællesskab ikke involveret i at sætte sensorer op i bygningerne, men vi er involveret i at opsamle og udstille målerdata fra bygninger med sensorer og offentliggøre dem,” siger Bo Fristed.

Han gør en dyd ud af at fortælle at Open Data offentliggør data, der ikke har noget naturligt sted at være. Open Data foreningen er finansieret af Den Fællesoffentlige Digitaliseringsstrategi i Digitaliseringsstyrelsen, og væksten i foreningen og den stigende interesse fra kommuner og regioner for at levere og modtage data i standardiserede formater er gode nyheder for foreningen.

Finansieringen af Open Data foreningen udløber ved udgangen af 2025 – sammen med den Fællesoffentlige Digitaliseringsstrategi fra 2022 til 2025. Derfor er Open Data DK i gang med at lægge sporene for at kunne komme med i den kommende Digitaliseringsstrategi fra 2026 til 2028.

“Vi publicerer åbne data, så de kan bruges af alle. Vi opsamler bygningsdata om fugt i kælderens, eller manglende aktivitet i bookede mødelokaler,

eller indeklimate i skolers klasseværelser, og så beriger vi de måledata med metadata, som vi henter fra andre databaser. Hvis en offentlig bygning er bygget i 70'erne, som er bygget med mursten og tagpap på taget og med gamle vinduer, så henter vi data fra BBR og andre kilder og lægger ind sammen med måledata”.

“Forestil dig, at vi har sensorer i 10 af disse ældre bygninger og hvor vi beriger måledata med metadata. Men vi har måske 500 bygninger, der er mage til i hele regionen/landet. De har bare ikke installeret sensorer. Så vil den lokale ledelse i de bygninger, kunne bruge vores åbne data til at styre varmekonsum, indeklimate, rengøring og CO2-udslip. Dermed opnår vi de samme fordele ved at få data fra bygninger, der benytter sensorer. Der er store potentielle gevinster for alle ved at få formidlet og delt den viden, som Open Data fællesskabet leverer,” siger Bo Fristed.

Datalovgivning fra EU

Meget af den lovgivning, der handler om data, kommer i disse år fra EU-Kommissionen. Det påvirker kommunernes implementeringer af datastrategier, arbejdsgange og organisationer. GDPR-forordningen i 2018, AI-Act fra i år, Bygningsdirektivet, og NIS2 inden for beskyttelse af kritisk infrastruktur. Open Data gør en indsats for at informere kommunerne og “oversætte” de mange lovgivninger, så kommunerne får en større forståelse for konsekvenser af direktiver og forordninger.

FAKTA

Fakta om Open Data DK

Open Data DK er en fælleskommunal forening, der startede tilbage i 2016 og arbejder for at styrke udstilling og anvendelse af åbne offentlige data. Foreningen indgår i den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi 2022-2025 i initiativet om bedre adgang til offentlige data sammen med Digitaliseringsstyrelsen og KL.

Åbne offentlige data kan bl.a. være med til, at skabe grundlag for innovation og løsninger på samfundsproblemer, sikre en højere grad af udnyttelse af data, der i forvejen indsamles, og skabe transparens i den offentlige forvaltning.

Open Data DKs bestyrelse består af repræsentanter fra tilsluttede myndigheder:

- **Jens Peter Hegelund Jensen**, kommunaldirektør, Ringkøbing-Skjern Kommune
- **Morten Lundgaard**, IT-direktør, Region Syddanmark
- **Sanne Attermann**, teknik og miljøchef, Syddjurs Kommune
- **Bo Fristed (formand)**, chef for ITK, Aarhus Kommune
- **Marie Hvid Damborg**, digitaliseringschef, Københavns Kommune
- **Brian Slot**, digitaliseringschef, Vejle Kommune
- **Nikolai Bülow Tronche (observatør)**, kontorchef, Digitaliseringsstyrelsen
- **Søren Nørgaard Madsen (observatør)**, chefkonsulent, KL

EU har f.eks. taget initiativ til at skabe dataspaces som en del af deres strategi for at fremme digital suverænitæt, innovation og økonomisk vækst i en verden, hvor data er blevet en væsentlig ressource.

På den baggrund fortæller Bo Fristed, at Open Data Fællesskabet sammen med 30 danske kommuner og tre regioner er i gang med at skrive en ansøgning til EU for at få en væsentlig rolle i etablering af et dataspace for bygningsdata. Det sker sammen med partnere i Sverige, Østrig og Frankrig og med afsæt i en tilgang om, at "uniformerede" IoT-data fra vores bygninger, kan bidrage til at energieffektivisere og reducere CO2-udslippet i 35 millioner europæiske bygninger.

"Vi byder ind sammen med en række tværkommunale fællesskaber om at opbygge et EU Data Space inden for bygningsdata i Europa. Et indre marked for energidata om bygninger. Hvor åbne data kan bruges som et led i grøn omstilling," siger Bo Fristed.

Han har i mange år været dansk repræsentant i OASC som er en standardiseringsorganisation indenfor bl.a. IoT-data i EU. Stafetten er netop givet videre til KL, for at sikre en bred kommunal forankring. Målet med at vinde opgaven om Bygningsdata er at bruge IOT sensorer, der benytter internationale dataformater eller europæisk anerkendte standarder, så "vi ikke skal til at oversætte måledata til noget andet. IOT-målinger i bygninger skal kunne bruges på tværs af landegrænser". Det er det der kaldes interoperabilitet, som også er navnet på en af de nye forordninger fra EU.

Det andet spor

Et andet spor, som Open Data Fællesskabet også fokuserer på, er at skaffe data til træning af algoritmer.

Bo Fristed: "Danmark er et lille sprogområde, og hvis vi skal arbejde med AI, ikke bare i kommunerne, men også i virksomheder og på universiteter, har vi brug for massive datamængder på dansk. Vi har igangsat forskellige initiativer med vores mange samarbejdspartnere. Vi er gået i gang med en håndfuld kommuner for at kunne tage byrådsdata ud af kommunale fagsystemer med henblik på at lægge dem ud som en kilde, man kan træne AI på".

Det kan være byrådets dagsordener, indstillinger og det kan være referater fra byrådsmøder. Der er også videooptagelse eller lydoptagelse, som mange kommuner laver. Det kan også være åbne punkter på udvalgs-møder, som også kan være relevante i datatræning.

"Omkring byrådsdata er der nogle juridiske udfordringer om ophavsret, som vi med hjælp fra Digitaliseringsstyrelsen er ved at få fundet en løsning på, så lige nu kan vi ikke bare skrabe en byrådsdatabase for data med henblik på at træne algoritmer".

"Mange af de store sprogmodeller som ChatGPT, som vi laver løsninger med i Danmark, kommer fra steder, hvor man har proppet dem med data, man har høstet på hele internettet. Også en masse data man ikke har ret til at høste. Her siger AI-forordningen i EU, at hvis vi skal lave avancerede AI løsninger med persondata, skal vi vide, hvilke data, de er trænet på."

"Det skaber et behov for, at vi kan få rå mængder af rettighedsgodkendte tilgængelige data og derfor er ophavsretten til data ekstremt vigtig at få afklaret," siger Bo Fristed.

Donér din stemme

Som en udløber af at skaffe data til træning af robotter og algoritmer, har Open Data også sat et projekt i søen under navnet "Donér din stemme". Projektet går ud på, at en borger kan klikke sig ind på donerdinstemme.dk og optage sin stemme, som bliver brugt til at forbedre teknologien i talende robotter og stemmestyrede GPS'er.

Mange med særlige dialekter oplever at de ikke bliver forstået korrekt af robotterne.

"Vi laver en landsindsamling af stemmer med dialekter, så robotterne bliver trænet i at forstå det danske sprog bredest muligt," siger Bo Fristed, Open Data DK. Indtil videre er der kommet ca. 4.000 stemmebidrag.

” Forestil dig, at vi har sensorer i 10 af disse ældre bygninger og hvor vi beriger måledata med metadata. Men vi har måske 500 bygninger, der er mægtige til i hele regionen/landet. De har bare ikke installeret sensorer. Så vil den lokale ledelse i de bygninger, kunne bruge vores åbne data til at styre varmemeforbrug, indeklima, rengøring og CO2-udslip. Dermed opnår vi de samme fordele ved at få data fra bygninger, der benytter sensorer.

Bestyrelsesformand Bo Fristed, Open Data DK

“En legende takker af”

KITA's næstformand

Per Stenaa går på pension

“Jeg har efter snart 46 år i kommunal tjeneste - 21 år i Odense, syv år i Otterup og 18 år i Nordfyns Kommune - valgt at gå på pension fra den 1. september 2024”. Med venlig hilsen Per Stenaa, Nordfyns Kommune.

Når man læser sådan en besked på LinkedIn, så er der to ting, som slår en. Den ene er, at man er ved at blive gammel. Den anden er, at tiden løber stærkt og hvor blev den af.

Per Stenaa er en legende i KITA. Han var med i den del af de mindre kommuner, der ikke havde udpeget chefer for IT.

Dengang var der to foreninger. En for IT-chefer (IT-chefforeningen) og en for teknikere (KIT). De to foreninger blev slået sammen i februar 2002, hvor Per Stenaa var dirigent på den stiftende generalforsamling af den nye fællesforening, KITA.

I 2005 blev Per Stenaa næstformand i KITA – og det har han været siden – i 19 år.

“Ja, jeg har stort set slidt tre formænd op. Først Ellen Svenning, siden Jørgen Kristensen Rasch – og Henrik Brix som dog fortsat sidder som formand,» siger Per Stenaa med et smil på læben.

Ellers kender de fleste medlemmer af KITA, som møder frem på seminarerne på Koldingfjord, nok Per Stenaa, som manden oppe på podiet. Ham der præsenterer talerne og holder dialogerne i gang. Ham der fortæller, at vi først kan checke ind om eftermiddagen. Han har altid været manden der har styr på vedtægterne og sørger for at generalforsamlingerne forløber efter planen.

År2000

Da Per Stenaa trådte ind som IT-chef i Otterup Kommune i 1999, var den første opgave at få “båret År2000 spørgelset ud ad døren”. Han kom fra Odense Kommunes Skatteforvaltning og skulle holde en brandtale for sine nye medarbejdere i Otterup.

“Nu fik de e-mail og de fik internetforbindelse. Det første, de spurgte om, hvad kan vi bruge det til? Du kan skrive en mail til dine børn, når de er ude og rejse. Jamen, vi kan da bare skrive et brev og sætte porto på. Jo, men det går meget hurtigere med e-mail. Men det betød ikke så meget for dem, hvor hurtigt det gik. Og på Internet kunne man se en avisforside og læse avisen. De havde avisen derhjemme, så hvorfor læse den på en skærm,» siger Per Stenaa.

Porto kan betyde to ting. Det kan være et frimærke, som klistres på forsiden af en konvolut. Men det er også Portugals næststørste by, som rummer de allerstørste virksomheder inden for portvine på denne jord. De ligger alle inden for få kvadratkilometer tæt ved vandet. Per Stenaa er optaget i broderordenen som Cavaleiro da Confraria do Vinho do Porto. Han har rejst rundt i Portugal et utal af gange og smagt og købt portvine og taget diplomer, som portugisere beundrer ham for. Han holder foredrag og smagninger.

Ved siden af de analoge interesser, har Per Stenaa også de digitale interesser i sit daglige arbejde og i foreningen KITA. I 2007 blev de tre fynske kommuner Bogense, Otterup og Sønder sø, lagt sammen til Nordfyns Kommune. Per Stenaa blev den nye IT-chef for fusionen. Han roser desuden netværket i KITA, hvor han har glæde af at dele andre kollegaers syn på hverdagen i deres respektive kommuner. Han kalder KITA for et “hamrende godt netværk”. Han lytter også gerne til “kloge kollegaer uden for landets grænser”.

Per Stenaa's første tale til medarbejderne i Otterup:

” Nu fik de e-mail og de fik internetforbindelse. Det første, de spurgte om, hvad kan vi bruge det til? Du kan skrive en mail til dine børn, når de er ude og rejse. Jamen, vi kan da bare skrive et brev og sætte porto på. Jo, men det går meget hurtigere med e-mail. Men det betød ikke så meget for dem, hvor hurtigt det gik. Og på Internet kunne man se en avisforside og læse avisen. De havde avisen derhjemme, så hvorfor læse den på en skærm.

Microsoft

Per Stenaa har også et professionelt kendskab til Microsoft som samarbejdspartner gennem alle årene. Fra de gode gamle pc-dage med office pakken og helt frem til i dag, hvor Microsoft er blevet en synlig del af det globale Bigtech med Office 365, Sharepoint, Azure infrastruktur, One Drive i skyen, Teams møder – og snart Co-pilot – den digitale assistent.

“Microsoft har jo fået en stadig større rolle i kommunerne. De har totalt magten, og lige nu kører der forhandlinger om en ny licensaftale, der træder i kraft fra 1. april 2025 og løber de næste tre år. Jeg er ude nu. Det er ikke længere mit bord. Men jeg har siddet i strategigruppe-B i SKI. Der har været diskussioner i den gruppe om Open Source, som et alternativ til Microsoft. Det er der nogle, der har prøvet i München og i Bergen i Norge. Men det er ikke bare lige. Microsoft er lettere. Det kører jo bare. Men vi har forventninger om nogen voldsomme prisstigninger til den kommende aftale. Det er der kritik af,» siger Per Stenaa.

Uanset hvordan forhandlingerne mellem SKI – som repræsentant for landets kommuner – og Microsoft lander, så er markedet helt og aldeles præget af Microsofts teknologi, da alle operatører og programmører i private virksomheder, laver tilpassede løsninger, som kommuner køber eller lejer. Det er ikke kun de standardapplikationer, som Microsoft sælger, det er også de tilpassede services fra konsulenter og Microsoft samarbejdspartnere, der ender i organisationer og kommuner.

“KOMBIT blev stiftet i 2009 og gennemførte et monopolbrud med KMD’s fagsystemer, som varede i næsten 10 år. Det monopol KMD havde er for ingenting at regne sammenlignet med det vi er oppe mod nu med Microsoft. De sidder så fast på markedet. Vi kan jo ingenting gøre uden dem,” siger Per Stenaa.

Selvom kommunerne set i en dansk sammenhæng regnes for at være store organisationer, er de i virkeligheden ret små, når de render ind i Bigtech fra USA. Microsoft startede med desktop-systemer i 1990’erne, i 2001 kom Sharepoint til deling af data, i 2007 med One Drive til at lagre data i skyen. I 2010 Azure infrastrukturen, og nu kommer Co-pilot som en digital assistent udstyret med AI til den enkelte medarbejder. Det er hele den del af maskinrummet, og udbuddet af tjenester, der er kommet til.

Per Stenaa: “I 2020, da Coronapandemien brød ud, blev vi ramt. Medarbejderne blev sendt hjem og kommunikationen mellem medarbejderne skulle foregå via video. Det var Nordfyns Kommune ikke gearret til. Vi havde ikke meget video. Vi havde en lille smule video - noget de kaldte Skype. Det fungerede, men vi kunne ikke drive en organisation. Jeg skrev til Cisco om Webex og spurgte, hvordan vi kunne få det?”

Jeg skrev også til Microsoft om samme emne. Cisco har jeg ikke hørt fra endnu, men Microsoft ringede tilbage dagen efter. Hej Per – hvor mange Skype for business licenser skal du bruge? 1000. Det kan du sagtens få. Du kan også få 2000, hvis du har brug for flere. De koster ikke noget. De er gratis”.

“Det er ligesom med narkotika. Første fix er gratis. Vi tog imod. Vi skrev under. Det her skete fredag kl. 1 om eftermiddagen. Den følgende tirsdag kørte vi video i hele Nordfyns Kommune, bare for at sige, hvor godt det fungerer.”

Microsoft har set lyset, da de skiftede fra at sælge licenser, til at leje dem ud. “I dag lejer du softwaren som et abonnement. Det er jo en pengemaskine ud over alle grænser,” siger Per Stenaa.

Førrige gang Nordfyns Kommune indgik aftale med Microsoft i 2019 betalte kommunen 800.000 kr. for køb af licenser. Tre år senere, i 2022, hvor kommunen lejede licenser – steg prisen til 2,1 mio. kr.

“Hvad fik vi for de 1,3 mio. kr. ekstra? Ingenting”. Per Stenaa blæser demonstrativt den varme luft ud i rummet.

Med Per Stenaas udtræden af KITAs bestyrelse mister foreningen sit absolutte mest erfarne medlem. Ordholdende, ordentlig og mødestabil og som kender vedtægterne rundt i alle hjørner. Han har gode manerer og humor, det er ikke altid det passer sammen, men det gør det hos Per Stenaa. Vi takker for indsatsen fra KITAs side. Og du ønskes god vind med at nyde dit otium.

Så meget strøm bruger techgiganterne

Amerikanske BestBrokers har lavet en topti over techgiganternes strømforbrug – altså dem som offentliggør tallene. Det er helt abnorme mængder.

Her er et par vigtige ting fra rapporten:

SAMSUNG

- **Sydkoreas Samsung** forbrugte næsten 30 terawatt-timer elektricitet i sit regnskabsår 2023, mere end noget andet teknologifirma, vi analyserede. Deres strømforbrug svarer til at oplade svimlende 413,8 millioner elbiler fuldt ud. For at give en anden sammenligning kunne den også drive 2,8 millioner amerikanske hjem i et helt år baseret på den gennemsnitlige amerikanske husholdnings energiforbrug på omkring 10.585 kilowatt-timer om året.

- **Den amerikanske tech-gigant Google** er ikke langt bagefter. Den kunne oplade 349,6 millioner elbiler eller hvert elektrisk køretøj i USA omkring 106 gange baseret på virksomhedens elforbrug på 25,3 terawatt-timer sidste år. På husholdningsfronten kunne Google forsyne næsten 2,4 millioner amerikanske hjem med elektricitet i et år, hvilket repræsenterer omkring 1,82 % af de 131,4 millioner hjem i USA i øjeblikket.

- **Taiwans TSMC** forbrugte 24,8 terawatt-timer på tværs af sine forretningssteder i 2023. Med den mængde energi kunne verdens tredjestørste chipproducent oplade 342,2 millioner elbiler. Alternativt kunne TSMCs elforbrug holde lysene tændt for 2,3 millioner amerikanske husstande i et helt år.

- I mellemtiden nåede **Microsofts** årlige elforbrug op på 23,6 terawatt-timer, hvilket er nok til at levere strøm til 2,2 millioner hjem i USA. Facebooks moderselskab Meta følger tæt med, med energiforbrug, der kan drive 1,4 millioner amerikanske husstande. Hvis disse virksomheder skulle bruge hele deres energiforbrug til at oplade elbiler, kunne Microsoft fuldt oplade 325,6 millioner elbiler, mens Meta kunne oplade 211,7 millioner.

- **Apple** brugte omkring 3,5 terawatt-timers elektricitet globalt i 2023 til sammenligning. Selvom det er mindre end, hvad de fleste af de andre teknologigiganter på vores liste forbrugte i deres sidste regnskabsår, er det stadig nok til at oplade 48,2 millioner elbiler eller holde 329.428 amerikanske hjem på strøm i et år. Selv Nvidia, der kun brugte 613 gigawatt-timer, kunne oplade 8,5 millioner elbiler. Dets elforbrug kunne også drive 57.875 amerikanske husstande.

- Et andet interessant fund er, at Apple, Nvidia og Broadcom kunne betale deres årlige elregninger med mindre end en enkelt dags omsætning. Apple kunne for eksempel dække sin elregning på 456,8 millioner dollar (baseret på den amerikanske gennemsnitspris for virksomheder på 0,131 dollars pr. kilowatt-time i juni 2024) på kun 10 timer baseret på dets overskud på over 1 milliard dollars om dagen i gennemsnit.

Obligatorisk Digital post fylder 10 år

Den 1. november 2024 er det 10 år siden, det blev obligatorisk for danskerne at modtage digital post fra det offentlige. Siden 2014 er der sket et markant skift i holdningen til og brugen af den lovpligtige digitale post. I dag logger danskere på e-Boks 35 millioner gange hver måned.

Husker du, da du ikke længere fik et brev i postkassen om, at din bil skulle til syn? Eller at du ikke længere skulle aflevere en fysisk formular for at få din SU udbetalt?

1. november er det 10 år siden, at den offentlige post blev fuldt ud digital. Staten, regionerne og kommunerne gik fra at sende en masse fysiske breve til os danskere til at levere posten digitalt - og mindre klimabelastende - via e-Boks.

Hos e-Boks har de seneste 10 år været kendetegnet ved store forandringer og udviklinger.

“Det er vildt, at så mange danskere i dag bruger e-Boks lige så selvfølgelig som at tænde for lyset derhjemme. Det var bestemt ikke udgangspunktet, og i begyndelsen var der en stor opgave i at få skabt tryghed og sikre tilstrækkeligt med oplysning om de nye fremgangsmåder,” forklarer Susanne Søndahl Wolff, der er kommunikationsdirektør hos e-Boks og

har været en del af virksomheden før den obligatoriske offentlige digitale post.

Professor på CBS og digital vismand Jan Damsgaard kalder succesen med e-Boks og digital post bemærkelsesværdig.

“Et af de største hæderstegn ved digital post er, at vi på 10 år er gået fra at diskutere, om det var rimeligt at indføre, til at vi nu tager det helt for givet,” fortæller han.

Når Jan Damsgaard skal forklare, hvorfor udbredelsen af digital post er lykkedes så godt i Danmark, peger han bl.a. på den fælles konsensus og opbakning til e-Boks, der især prægede de første år efter indførelsen.

KMD vinder udbud på energi- og forsyningsområdet

KMD har vundet et EU-udbud på energi- og forsyningsområdet og har indgået en mangeårig aftale med CompetenceCenterSjælland (KCS), en sammenslutning af Faxe, Kalundborg, Odsherred og Ringsted Forsyning. Forsyningerne er multiforsyninger, som understøtter borgere med håndtering af vand, spildevand, fjernvarme og renovation. Aftalen omfatter levering af standard SaaS-systemet KMD Easy Energy

Aftalen omfatter både re-implementering til eksisterende forsyninger, som er kunder ved KMD i dag, og implementering af nye forsyninger. Formålet med aftalen er at strømline processerne på tværs af selskaberne, fremme kompetenceudviklingen og øge samarbejdet for at opnå stordriftsfordele, forklarer Janne Hansen, der er direktør i Ringsted Forsyning og næstformand i KCS. “Vi har allerede et godt samarbejde imellem os i forsyningerne i dag, og gennem en positiv udbudsproces og dialog har vi opnået en dybere forståelse af hinandens behov, men også fået KMD med ombord på vores rejse, og vi er overbeviste om den professionalisme og tilgang, som KMD har udvist i vores dialoger. Vi glæder os til samarbejdet,” siger Janne Hansen.

Aftalen omfatter levering af afregnings- og selvbetjeningssystem. Aftalen betyder, at KMD skal systemunderstøtte opgaverne med afregning, inddrivelse og selvbetjening til mere end 140.000 husstande.

Cloud-løsningen (SaaS) KMD Easy Energy supporterer alle processer fra forbrugsaflysning til betaling.

FIND DE RETTE IT-KONSULENTER TIL DIN KOMMUNE

Har din kommune brug for udførende eller rådgivende it-konsulenter? Har I behov for indsatsforpligtelse eller forskellige grader af leverandøransvar? Med det nye dynamiske indkøbssystem 02.14 it-konsulenter (DIS) kan I nu supplere jeres indkøb på rammeaftalerne 02.15 It-rådgivning 02.17 It-konsulenter.

- **Spar tid:** Enkelt indkøb af it-konsulenter
- **Mest it for pengene:** Kendte og attraktive timepriser eller tilbud med bedste pris
- **Rette kompetencer til rette opgaver:** Fra store kendte leverandører til nicheleverandører.

Kontakt os for at høre, hvilken it-konsulent aftale der passer bedst til jeres behov.

Kontakt

Nicolas Horst
Chefkonsulent
T - 30 10 02 22
E - nho@ski.dk

Peter Godiksen
Chefkonsulent
T - 22 71 28 52
E - pgo@ski.dk

Susan Uhrenholt
Chefkonsulent
T - 30 78 14 84
E - suu@ski.dk